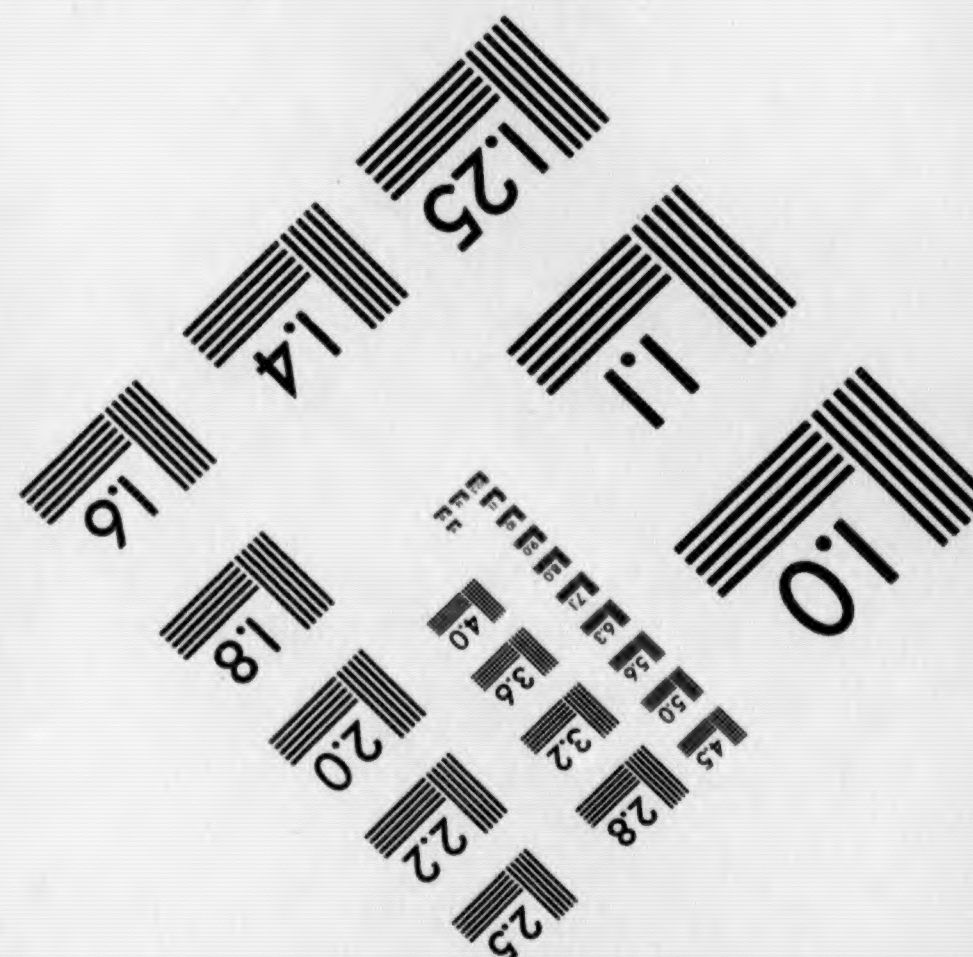
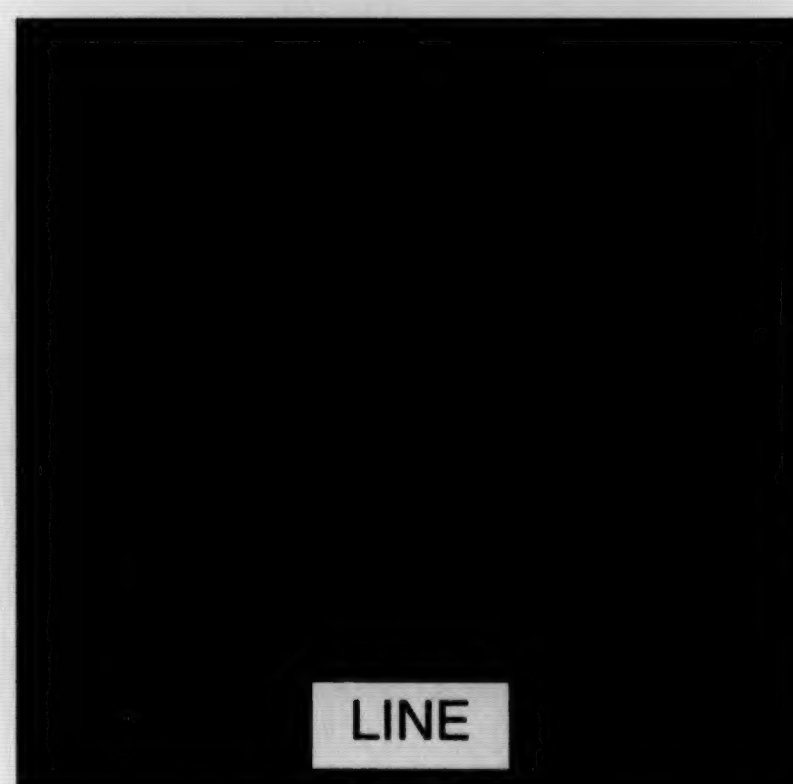
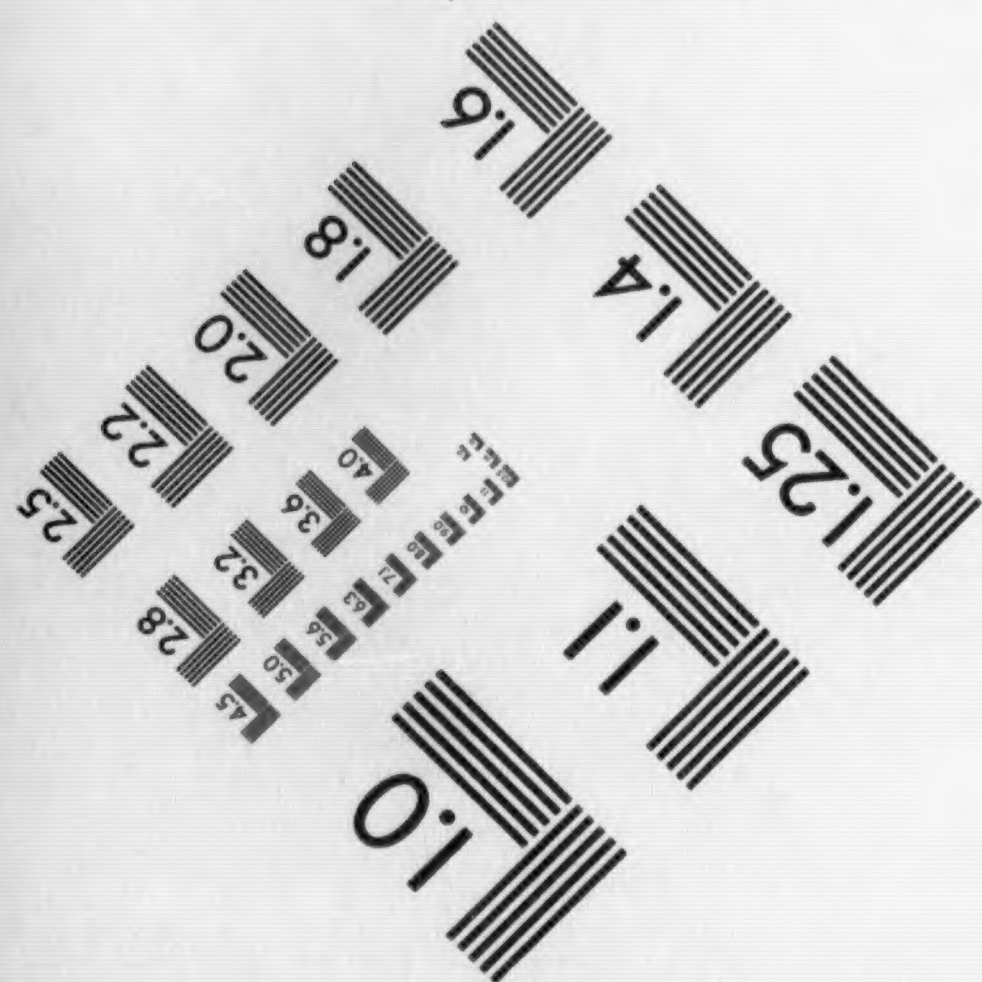
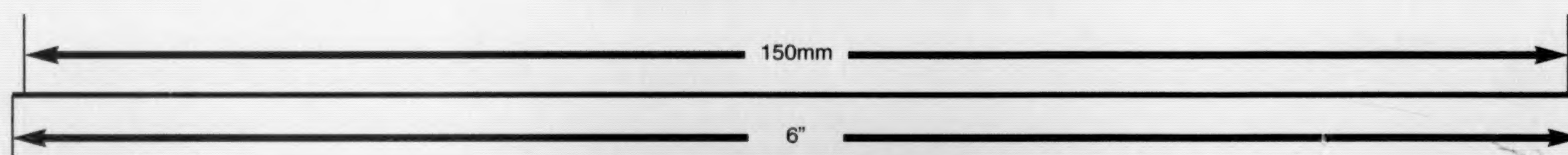
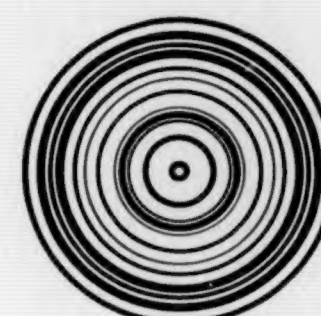
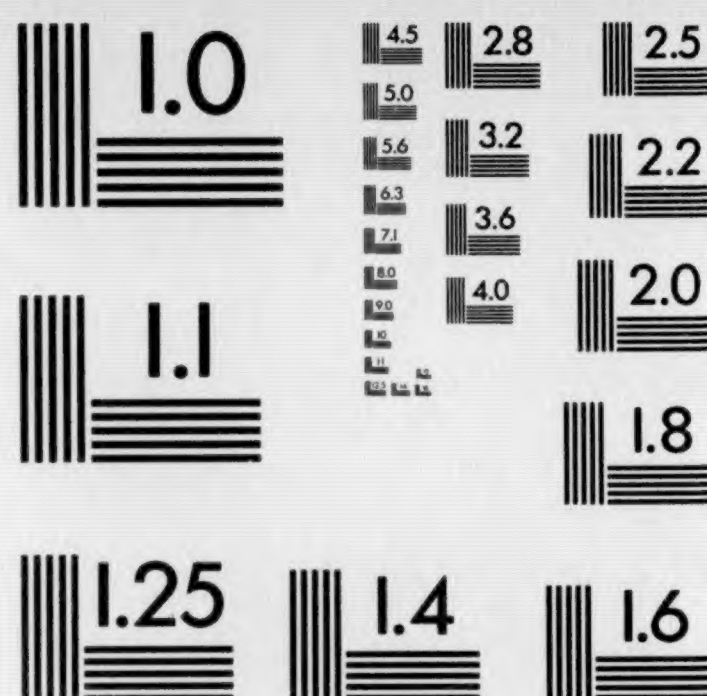
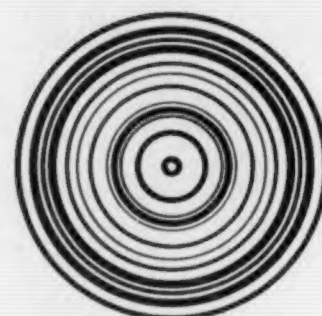
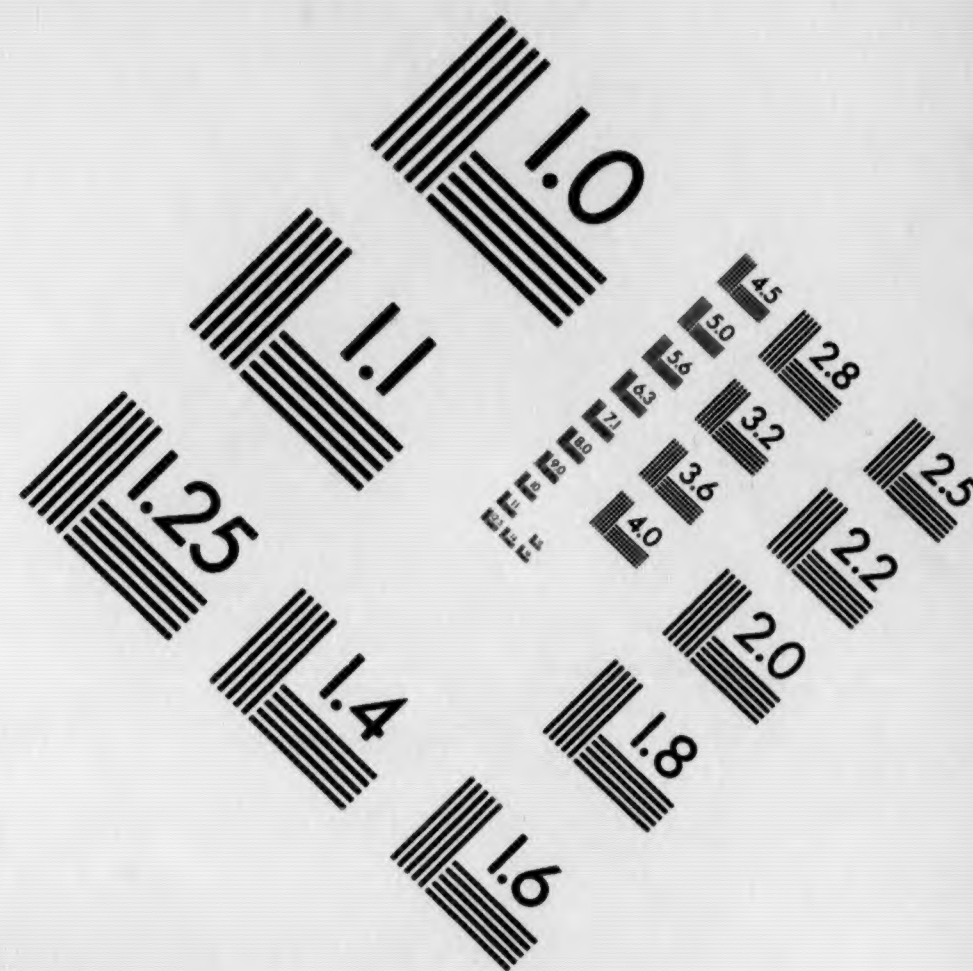
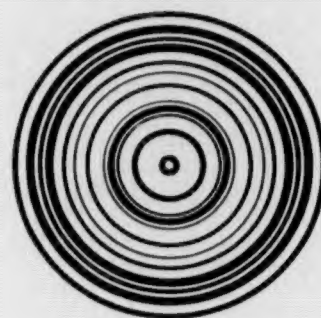
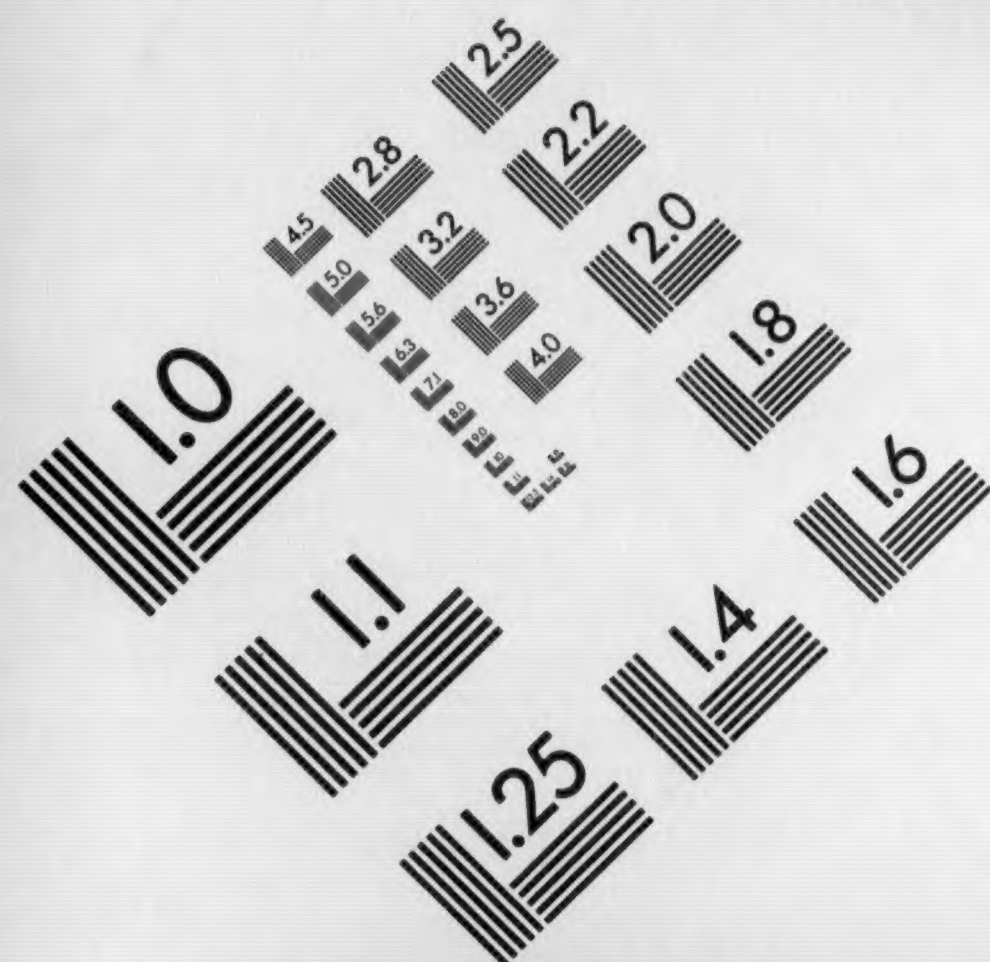


START

CONTROL TEST TARGET for Kodak Quality Monitoring



Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww

Note: This target is intended for routine quality control checking and uniformity.

It is not to be used for certification of meeting any ANSI or ISO Standards for image quality requirements.

Note: To record background density, use a blank sheet of white paper.

A-2289 CAT 800 7403 Rev. 2/00 @ Eastman Kodak Company, 2000 Printed in U.S.A.

Document Imaging
EASTMAN KODAK COMPANY
Rochester, New York 14650
1-800-232-8811

DOCUMENT
IMAGING



Permadye
EXHIBITION CONTENT

Microfilmed 2005
By the
Center for Jewish History

For
YIVO Institute
For Jewish Research

NEW YORK, NY

Reproduction may not be made
without permission.

YIDDISH DRAMA

PRESERVATION

PROJECT

YIVO
LIBRARY

REEL

Y-20005-19009-26

Mezah, Yehoshu'a.

**Aliles-dam in Yerushalem :
a theater forshtelung in fier
akten un fñnf bilder.**

Vilna, [1909]

BIBLIOGRAPHIC RECORD TARGET
YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH

Master negative Storage Number Y-2005-1909.26

Mezah, Yehoshu'a, 1834-1917

Aliles-dam in Yerushalem : a theater forshtelung in fier akten un finf bilder /
fun Yehoshu'a Mezah.

Vilna : [o.fg.], 670[1909]

47 p.

1. Blood accusation--Drama 2. Yiddish drama.--lcsh
I. Lithuania-Vilnius

ID : NXYH01-B20118
CALL #: /29878

CC: 9114 DCF: [HBR]

Reduction ratio X 10.0

עלילת-דם

אין ירושלים

א טהעאטער פאָרשטעלונג אין פֿיער אַקטען און פֿינף בילדער.

פאָן

יהושע חגוי מנח.

תר"ע

ווילנא

Алилась Дамъ инъ Іерусалимъ.

т. е. кровавый наветъ въ Іерусалимъ.

Соч. О. МЕЙЗАХА.

1909.

עלילת-דם

אין ירושלים

א טהעאמער פארשטעלונג אין פיער אקטען און פינף בילדער.

פאן

יהושע הלוי כוזח.

תר"ע

ווילנא

Алилась Дамъ инъ Іерусалимъ.

т. е. кровавый наветъ въ Іерусалимѣ.

Соч. О. МЕЙЗАХА.

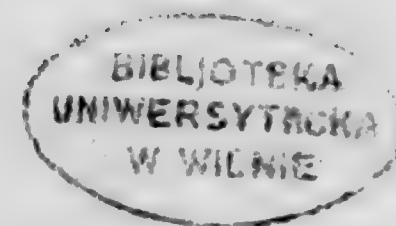
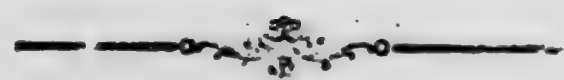
1909.

* * *

אך, וויפיל אידישעס בלומ איז שוין פארגאסען געווארען איבער דעם
פאלשען בלבול. עלילת-דם, וויפיל צרות, ענוים קשים ומרים האבען אידען
דערפון געליטען.

דער שרעקליכער נידערשרעכטיגער בלבול. עלילת-דם' עקסעסיוו
נאך עד היום. דארום האט איך אזוי מיין געגענווארטיגע פארשטעלונג וועט זיין
אדער בעתו... עס וועט ערקאנט ווערען אז דער בלבול איז פאלש.
וועט זיין שלום על ישראל.

יהל"ם



Набрано въ типографіи Ромма.
Печатано въ типографіи Ціонсова.

די פערזאנען:

80 יאר .	רבי ברוך : ארב אין ירושלים. אלט לערך
65 ..	עמנואל : א שמש אין אקלויז.
..	דוד אפרוש : יונגע לייט לערנען אין קלויז. . .
..	יוסף א בטלן :
50 ..	גראבמאן : א קצב.
30 ..	וואלק : ויין זאכן.
..	ליב דראנג : דעם קצב'ס א קרוב.
..	שמואל : א קרעטשמער.
..	פחז : אין ירושלים.
25 ..	פֿטֿמֿז : א מחמדנערין.
..	עשמה : איהר טאכטער, א קליין קינד.

יהודים, פאליציי, סאלדאטען, ענדע
פיערטען אקט: מוזיקא. א טענציל,
לוסטיג לעבעדיג פרעהליך.



עליל תידם

אין ירושלים

פערלאנג זלמן מוזח (פהילאדעלפיהא אמעריקא).

וואָלף: יא, פֿאַטער, איך גלויב אז געוויס, איז די נקמה זיס, די "וועלט" זאגט ריכטיג, אז די נקמה איז וויכטיג, אָבער אין אַ נויט, גיבט קיינער דערפֿאַר אַ ביסען ברויט.

גראַבמאַן: נישט קשה. זיי זיכער אז דער פחה וועט אונז פֿיר די מסירה געבען פֿיל געלד, אויך אלע אידישע שונאים וועלען אונז רייך מאַכען, אַ קלייניג קייט צו זאָגען, שוין אזויפֿיל יאָהרען זוכען די שונאי ישראל יענע יהודים וואָס דארפֿען בלויז אויף פסח. אָבער ביז היינטיגען טאָג האָט נאָך קיינער נישט געפֿונען אַפֿילו איין יהודי וואָס זאָל געברויכען אַ טראָפֿען בלויז אויף פסח.

וואָלף: עס זענען דאָך יאָ געווען משפּטים וועגען די יהודים וואָס ברויכען בלויז אויף פסח.

גראַבמאַן: יא, אין פֿירשידענע לענדער זענען געווען משפּטים וועגען "עלילת-דם", פֿיל אונשולדיגע אידען האָבען דערפֿון זעהער שטאַרקע צרות געליטען. לסוף האָבען די שופֿטים בעפֿרייט די אונשולדיגע אידען און האָבען עפֿענטליך ערקלעהרט אז "עלילת-דם" איז שוואַרץ. ווייכט די וואָרען דאָס איז געווען? ווייל די "בלבולים-באָכער" האָבען קיינע קלאָהרע ריכטיגע פֿאַקטען געהאַט צו ווייזען, אָבער יעטצט אז מיר ביידע וועלען ווייזען אזא קלאָהרע פֿאַקט, וואָס קיין מענטש וועט נישט קענען אַבלייגנען, דען וועלכער מענטש וועט קאָנען ריכטיג בעווייזען אז אונזער מסירה איז פֿאַלש? זען אַפֿילו אלע אידען פֿון דער גאַנצער וועלט וועלען זיך צורייכען שרייענדיג און שווערענדיג די גרעסטע האַרבסטע שבועות אז זיי ווייסען פֿון קיין בלויז און געוויס האָבען די מוסרים אַריינגעשטעלט די פֿלאַש בלויז אין ארון קדש, וועט נישט דער פחה און נישט קיין מענטש זיי גלויבען, מיך דוכט זיך אז אַפֿילו אלע מלאָכים פֿון די זיבען הימלען און גאָט דערצו וועלען אויך די אונגליקליכע גאָר נישט קאָנען העלפֿען, ווייכט די וואָס נאָך? אָט וועסט די זעהען דאָס פֿיל פראָסטע אידען וועלען אויך גלויבען אז דער רב מיט זיינע חסידים דארפֿען לויט קבלה געברויכען כריסטליכע אָדער מאַמעדאָנישע בלויז אויף פסח, אָ! איך שמעל מיך פֿאַר ווי אלע "עלילת-דם" פֿאַרטיידיגער" וועלען קיין זכות געפֿינען צו פֿאַרטיידיגען, זיי וועלען זיך שעמען און מיר וועלען דורכדעם רייך ווערען.

וואָלף: הער, פֿאַטער, איז דאָס אמת וואָס די יהודים באַריהמען זיך. אז דער אידישער גאָט דרעמעלט נישט און שלאָגט נישט, ער היט זיי, ער מהוט מיט זיי נסים ונפלאות, אפשר, פֿאַטער, וועט ער יעצט אויך טהון מיט זיי אָנא, די מסירה אונזערע וועט זיך אַרויסווייזען אז זיי איז פֿאַלש, וואָס וועט דענסטמאָל זיין מיט אונז? דער פחה וועט אונז שטאַק בעשטראָפֿען.

גראַבמאַן: אפשר פֿאַרצייען האָט גאָט געהאָט מיט די אידען נסים ונפלאות, אָבער נישט היינט, אָט זעהסט דו דאָך ווי גאָט קוקט און שווייגט, ער

ערשטער אַקט.

ערשטער אױפטרײט.

[א גרויסע קלויז. ביי דעם מורה וואנד שטעהט אנאָרון קדש. אין מיטען קלויז — אַ בימה. אונטערן בימה ליגען צוויסענע ספרים און אַ פֿלאַש שמעק טאכאק וואס פון איהר שמעקען די מתפללים. ויהי בחצי הלילה. די נאכט וואס געהערט צו ערב פסח, האט גראבמאן געעפֿנט אַ פענסטער פון קלויז און ער מיט זיין וואלף זענען דורך דעם פענסטער אריינגעקראכען אין קלויז. וואלף האט אין זיין האנד געהאלטען אַ גרויסען קציכישען מעסער און גראבמאן — אַ פֿלאַש פֿול מיט בלויז. שנעל איז ער צוגעלאפֿען צום ארון קדש, געעפֿנט די טהורליך, ארויסגענומען די פֿלאַש וויין — וואס דער שמש מאכט פון איהר קידוש און הברלה — און האט אריינגעשטעלט די פֿלאַש בלויז. די טהורליך פון ארון קדש האט ער — פון איילענים — פארגעסען צו פארמאכען.]

גראַבמאַן: (פֿרייכט און שטייכעלט פון שרעק אין שטחה) מיר האָבען אָנגעד טהון אַ קינסטליכע שטיקעל אַרבייט, דער רב מיט אלע אונזערע שונאים ליגען שוין אזוי גוט ווי געבונדען, מיט דעם האָלדו אויסגעצויגען צו דער שטימה. דער שוחט וועט זיין דער פחה. ער איז אַ גוטער פראָקטישער שוחט. ער האָט סמיכה פֿון שולטן (גראבמאן טרינקט פון די פֿלאַש וויין.) איך מוז דיר מיין ליב קינר. ערציילען: שוין פֿיעל יאָהרען בין איך אַ קצב. פֿון אנדערע עסקים ווייס איך נישט. פֿאַריגען שבת נאָך מיטאָג בין איך פֿאַרטראַכטערהייט געגאָנגען צו מיינעם אַ גוטען פֿריינד. געהענדיג אויף דער גאָס האָב איך אַרויסגענומען אַ שנופֿטוך פֿון טאַש. פֿון ווייטען האָט דאָס דער שוחט, במלן און פרוש געזעהען, האָבען זיי באַלד ערציילט דעם רב. ער האָט דערפֿון געמאַכט אַ גאַנצע "חד גדיא". ער האָט געזאָגט: אַ קצב וואָס ערלויבט זיך מחלל שבת צו זיין בִּפְרִיהִיּא. קאָן ער פֿאַר-קויפֿען טרפֿה פֿלייש אַלס כשרה, האָט ער באַלד באַפֿוילען זיין שמש אויסצורופֿען אין אלע קלויזען אז איך ליג אין חרם. במילא טאָר איך מעהר קיין קצב זיין. בין איך געבליבען אַרעס, פשוט אָהן ברויט (ער טרינקט פון פֿלאַש).

וואָלף: וואָס ריינקסט דו. פֿאַטער. ווייטער צו טהון?

גראַבמאַן: איך דיינק צו געהען נקמה פֿון דעם רב מיט זיין לייב — נוואַרדיע. אָבער אַ נקמה עס זאָל קלינגען אויף דער גאַנצער וועלט.

באקסערט זיך גאר נישט וועגען די אידען, ער האט זיי געמאכט הפקר, יעדער שונא ישראל קאן טהון מיט זיי וואס ער וויל און ווער עס טהום די יהודים גרויסע צרות, ווערט ער דערפאר א גרויסער פאשא... וויפיל אונגליקען די אידען האבען שוין געהאט פון די אראבער, שרעקליכע גזירות: דא נישט שטעה. דארטען — נישט געה, דאס נישט טהו. דא איז נישט דיין רוה, און נאך פערשידענע טיראנישע אונטערשליכע באגרענצונגען וואס איך וויל יעצט נישט עראינערן און אין אנדערע ווייטע און נאענטע לענדער איז דען דעם דארטיגען אידען בעסער? שוין אויפ'על יאָהרען ווי די אידען ליידען צרות און גאטט קוקט און שווייגט, וואלט ער האטט שווייגען, וואלט נאך געווען נישט-קשה... אבער זעה א מערקווירדיג-קייט, אויסער וואס גאטט באשטראפט נישט די יודענפיינדע פיר זייערע רציחות, גיבט ער נאך אריין א געדאנקען אין די שופטים'ס הערצער אז זיי זאלען אויך נישט באשטראפען די רוצחים. אלץ קאנסט דו דורך פארשטעלען אז דער פחה וועט געפינען א פלאש בלוט אין ארון קדש וואס ער וועט טהון דעם רב מיט זיינע חסידים. ארבע מיתות בית דין וועט דערפאר זיין וועניג פאר זיי, יא, אזוי מוז איך טהון, איך וועל יעצט געהען צום פחה, איהם אויפ'וועקען פון שלאף און ערצעהלען איהם אז דער רב מיט זיינע פרומע יהודים האבען געקוילעט א מאמע-דאנישעם קינד און דאס בלוט האבען זיי בעהאלטען אין קלויז, איך וועל איהם ראטהען דאס ער זאל קיין צייט פארליהרען באלד זאל ער מיט זיינע דינער געהען אין קלויז זוכען דאס בלוט, וועט ער געוויס געפינען, ווען אבער ער וועט ווארטן, וועט דער רב דערוויילע צומהיילען דאס בלוט זיינע פרומע יהודים, דען היינט איז ערב פסח, ברויכען זיי באקען מצה שמורה געמישט מיט כריסמליכע אָרער מאַמעדאנישע בלוט.

וואָלף: פילייכט וועט דער פחה דיר ביטען א ריכטיגען קלאָהרען בעווייז דערצו אז זיי באקען מצה שמורה געמישט מיט בלוט, וואס וועסט דו איהם ענטפערן?

גראַבמאַן: איך וועל איהם זאָגען: דאס דער רב ערלויבט קיינעם נישט אויסער זיינע חסידים זיך באשעפטיגען מיט די מצה שמורה, געוויס טהום ער דאס ווייל ער האט מורא פאר פֿרעמדע מענשען, ער וויל זיי נישט מגלה זיין דעם סוד. וואָלף: דאס איז נאך נישט א ריכטיגער קלאָהרער בעווייז. ווייל דער רב קאן זאָגען: דאס די מצה איז ביי איהם אזוי לייעב, אז ער וויל נישט דאס פֿרעמדע הענד — אויסער ער מיט זיינע חסידים — זאלען זיך באשעפטיגען מיט מצה שמורה און צווישען אונז גערעדט איז דאך דאס אמת.

גראַבמאַן: יא אמת נישט אמת, ווען דער פחה וועט געפינען די פלאש בלוט אין ארון קדש, וועט ער אונז אלס גלויבען.

וואָלף: פילייכט פֿרעגט דיר דער פחה: פון וואנען ווייסט דו ריכטיג אז זיי האבען בלוט אין קלויז? וואס וועסט דו איהם ענטפערן? גראַבמאַן: איך וועל איהם ענטפערן דאס דער רב רעכענט מיך אלס פֿרומער איד, וויל ער מיך מוכה זיין מיט דער גרויסער מצוה צו עססען מצה שמורה וואס איז געבאקן מיט מאַמעדאנישע בלוט, האט ער מיר געביטען דאס איך זאל קומען פאר טאָג אין קלויז געהמען טיין חלק בלוט.

וואָלף: פילייכט פֿרעגט דיר דער פחה פון וואנען ווייסט דו אז דאס איז מענשליכע בלוט אפֿשר איז דאס בלוט פון א בהמה, אָדער פון א עוף? גראַבמאַן: איך וועל איהם ערציילען: אז דו האסט געזעהען ווי דער רב און דער שוחט האבען געהענדיג אויף דער גאס געטראָפֿען א קלייניקע שייניקע מאַמעדאנישעם קינד, האבען זיי איהר געגעבען באַקשאַרען און געזאָגט צו איהר. אויב דו ווילסט ראָוינקעס מיט מאַנדלען, קום מיט אונז וועלען מיר דיר געבען, דאס מעדלען איז מיט זיי גענאָנגען אין קלויז אריין, בינסט דו זיי נאָכגע-נאָנגען זעהן וואס וועלען זיי טהון מיט איהר. האסט דו געקוקט דורך די לאַך פון טהיר וואו די שליסעל שטעקט, האסט דו געזעהען אזא בילד. איינער א אונז בעקאנטער-דאָכט זיך אז דאס איז געווען דער גבאי פון קלויז-האט איהר מיט א טוך פֿארשטאמפֿט די מויל זי זאל נישט קאָנען שרייען, דער רב האט מיט זיינע ביידע הענד אויפֿגעהייבען איהר קאפ, דער שוחט האט מיט אַ חלף געשניטען איהר האַלדז, דער בטלן האט א גרויסע טיעפֿע שיסעל. כדי דאס בלוט זאל אינעווייניג אַרייַנרינען. דער פרוש האט נאָכדעם דאס בלוט אַרייַנגעגאָסען אין אַ פֿלאַש. וואו ער האט די פֿלאַש בעהאלטען ווייסט דו נישט.

וואָלף: פילייכט איז איין עד וועניג צו זאָג וויכטיגע זאך? גראַבמאַן: דער צווייטער עד — וואס באשטעהט געגען טויענדער עדים — וועט זיין די פֿלאַש בלוט.

וואָלף: פילייכט פֿרעגט מיך דער פחה: וואָרום האָב איך נישט געשריען הויך כדי מענשען זאלען קומען ראטעווען דאס אונגליקליכע מעדלען פון טויט? גראַבמאַן: דו וועסט ענטפערן דאס ערשטע האסט דו מורא געהאט צו שרייען, פילייכט לויפֿען זיי אַרויס פון קלויז און קוילען דרך אויך, אַ קשיא אַויף אַזעלכע רוצחים, בלוט פֿרעכער און דאס צווייטע דער שרייען וואלט נישט געהאַל-פֿען. ווייל דער קלויז שטעהט ווייט פון אַ גאס, קיינער געהט דארטען נישט, אויסער דער רב מיט זיינע חסידים וואס געהען אין קלויז ראַוונען, אלץ וואס האסט דו געקאנט טהון? ברענגען פּאָליציי פון שטאָדט, וואלט נישט געהאַלפֿען, ווייל זיי וואלטען געקומען צו שפּעט...

וואָלף: דער פחה וועט זיך דאך געוויס וואונדערן וואָרום איז קיין מאַמעד-דאנער געקומען אין פּאָליציי מעלדען דאס ביי איהם איז אַ קינד פֿאַרפֿאַלען געוואָרען?!

גר אַבסאן: דאָס האָב איך שוין בעוואָרגט, פטמה האָט שוין געמערדעט אין פאָליציי דאָס איהרע אַטאָמער איז פֿערשזוואַנדען געוואָרען און זיא איז חושד דאָס געוויס האָבען די יהודים איהר געגנבט צו זייער געברויך...

וואָלף: אויב דער פחה וועט מיט מיר ריידען, וועל איך איהם זאָגען אַסימן טובהק, נעמליך: דער שוהט נאָכן קוילען דאָס מעדלען, האָט ער דעם חלף אָבגעוויכט אָן איהר קליידעל, ווען דאָס מעדלען זאָל געפֿונען ווערען מיט איהר קליידעל, וועט יעדער מענטש ערקענען דעם בלוט פֿלעק.

גר אַבסאן: בראַוואָ, מיין זאָהן, בראַוואָ, דו בינסט אָהן עין הרע אַ גרויסער חכם!

וואָלף: פֿילייכט פֿרעגט מיר דער פחה: וואָרום בין איך באלד נישט געקומען מעלדען, אפֿשר וואָלט פאָליציי געפֿונען איהר טויטען קערפער מיט די פֿלאַש בלוט.

גר אַבסאן: דו וועסט ענטפֿערן אַז דו בינסט פֿון זייער רציחה אַזוי שטאַרק צוטוטעלט געוואָרען אַז קוים בינסט דו אַ לעבעדיגער אַ היים געקומען, דו האָסט נישט געקאָנט זיך ריהרען פֿון אַרט, דו האָסט קיין כח געהאַט אפֿילו מיר צו ערציילען דאָס וואָס דו האָסט געזעהען.

וואָלף: אפֿשר וואָלט געווען נישט אַז דו, פאָטער, זאָלסט—פֿאַר געלד— בעקומען צוויי מענטשען וואָס זאָלען "עדות" זאָגען אַז זיי האָבען געזעהען דעם פרוש מיט דעם בטלן טראַגענדיג אַ זאק פֿון קלויז. זיי זענען געגאנגען שנעל, כמעט געלאָפֿען אויף דעם וועג וואָס געהט צום טייך, צוריק זענען זיי געגאנגען אָהן דעם זאק, וואַרשיינליך איז אין זאק געלעגען אַ געהארגעטער האָבען זיי דעם זאק מיט דעם געהארגעטען אַריינגעוואָרפֿען אין טייך.

גר אַבסאן: "וואַרשיינליך" צו אַזאָ זאָך, טויג נישט, זיי דאַרפֿען זאָגען אויף געוויס, מיט סימנים דערצו.

וואָלף: אַסימן וועלען זיי זאָגען דאָס זיי האָבען נאָכדעם געפֿונען בלוט אויף דעם וועג.

גר אַבסאן: דער איין סימן איז וועניג.

וואָלף: דאַרף מען גאָנצענען אַ מאַטעריאַלישע מעדלען, איהר קוילען און אַריינזאָרפֿען אין טייך, געוויס וועלען מענטשען איהר געפֿונען, וועלען מיר נאָכדעם זאָגען אַז דאָס איז פטמה'ס טאָכטער.

גר אַבסאן: דער פֿלאַן געפֿעלט מיר, איך וועל זעהען מיט אַלע מעגליכע קייט צו בעוואָרגען.

(זיי הערען קלאַטענדיג אין טהיר)

וואָלף: ווער ווייסט וואָס פֿאַר אַ שר עם קומט, איך וועל מיר בעהאַל-מען אונטערן בימה, דו, פאָטער, עפֿען די טהיר, אויב עם וועט אַריינקומען.

אַ שלאָק וואָס ער איז געפֿערליך פֿאַר אונז, וועט זיין דמו בראשו, איך וועל אויף איהם הינטען בעפֿאַלען, איך וועל איהם ביורען שינדען שטעלען ברעכען, בייסען רייסען גאָהר אָהן רחמנות, פה תהא קבורהו. ער וועט קיין צייט האָבען אפֿילו די קורצע ורוי אָבצוואַגען. (ער קריצט מיט די צעהנער און בעהאלט זיך אונטערן בימה) • גר אַבסאן: דו וועסט דאַרטען ליגען ביז איך וועל זיך רופֿען (ער עפענט די טהיר און שפּרינגט אפֿ צוריק).

אויפֿטריט פטמה.

(זי לויפט צו שנעל צום ארט וואו גראבמאן שטעהט). איך מעג מיר טאָקע באַריהען אַז איך בין אַ דאָנק גאָטט אַנ'אשט חיל, איך האָב מיין אַרבייט אָפֿגעטוהן נאָך בעסער, שענער און קליגער ווי איהר ה' גראַבמאן האָט מיר אַלאַנגע צייט געלערענט.

גר אַבסאן: איך האָב פֿריהער געוואוסט אַז אויף זיך קאָן איך מיר פֿאַרלאָזען. (ער גיבט איהר זיין האַנד אלס דאָנק)

פטמה (שטויסט אפֿ זיין האַנד פֿון זיך) וואָס טויע מיר אַ לעערע האַנד? איך ברויך געלד. און געלד און ווידער געלד.

גר אַבסאן: דו האָסט דאָך מיר גאָר נישט ערציילט וואָס דו האָסט אָפֿגעטוהן. איך וויל הערען וואָס האָסט דו געטוהן.

פטמה: אַט וועל איך אייך ערציילען: איך האָב מיין טאָכטער עשמה גענומען פֿון שטוב שפּאַצירען, מיין מאַן איז אין יענער צייט נישט געווען צו הויזע, ער האָט דערפֿון אויך נישט געטאָרט וויסען, ווייל ער וואָלט מיר נישט ערלויבען צו טהון אַזאָ זאָך... עס האָט מיר געלונגען אַוועקצופֿיהרען איהר צו שמואל דעם קרעטשמער וואָס וואָהנט פֿינף וויאָרטס הינטערן שטאָרט, דאַרטען, אין קרעטשמע, האָב איך איהר גאָנץ שטאַרק פֿאַרשלעפֿערט און איך בין פֿון דאַרט אַנטלאָפֿען, וואָס דער קרעטשמער וועט טהון מיט איהר ווייס איך נישט, איך האָב רעזיקירט געמאַכט מיין קינד הפֿקר צוליב אייער פֿערלאָנג, יעצט ליבער הערר באַצאָהלט מיר דאָס געלד אַזוי ווי מיר האָבען אָפֿגעטרעט.

גר אַבסאן: דו ווילסט שוין געלד? דאָכט זיך דו האָסט דיינע אַרבייט נאָך נישט געענדיגט, דו דאַרפֿסט נאָך קומען אין קלויז בעת דער פחה וועט דאַרטען קומען זוכען דאָס בלוט.

פטמה: איך וועל אייך דאָס אויך פֿאַלגען, נור זאָגט מיר וואָס האָב איך דענסטמאָל דאַרטען צו טהון?

גר אַבסאן: דו וועסט דאַרטען שרייען מיט אַ הויכען קול אין מיט אַ גרויסען קוויטץ—אַזוי ווי דו קאָנסט—יהודים. רוצחים, בלוט פֿעסער, געוואָלד, גיבט מיר אַפֿ מיין ליבע טאָכטער, האָטש אַ טויטען קערפער, דען איהר ברויכט דאָך נור איהר בלוט אָבער נישט איהר פֿלייש.

פסמה: וואס פאר נומערן קאן ברענגען מיין שרייען?
נראבמאן: דאס מאכט מעהר עפעקט. עס איז אקוראד ווי זאלן
צו א שפייז,

פסמה: איך וועל אלס טהון ווי איהר פערלאנגט. נור גיבט מיר געלד,
ווייל איך האב דאס זעהער נעטהיג:

נראבמאן: געלד וועל איך דיר באלד געבען, נור יעצט וויל איך הערען
ווי דו וועסט דארטען שרייען. נו, שריי.

פסמה: (הוסט זיך אויס און מיט אלע איהרע כוחות שרייט זי) יהודים, רוצחים,
גיבט מיר אפ מיין קינד האטש א טויטען קערפער, ווען נישט, שטארב איך דא
באלד פון גרויסע צרות.

וואלף (הייבט אויף זיין קאפ פון אונטער דער בימה) א, זי קאן אויפועקען
א גחלשתן, דאס איז א מכה.

נראבמאן: דו האסט פארפעהלט די וויכטיגסטע בעסטע צוויי ווערטער:
"בלוט-פרעסער". ווידערהויל פון אנפאנג א צווייטען מאל.

פסמה (שרייט מיט אלע איהרע קרעפטן) יהודים רוצחים (זי פאנגט אן שטארק
צו הוסטען) בלוט פרעסער (זי הוסט און שרייט) גיבט מיר אפ מיין קינד (זי הוסט אזוי
שטארק אז זי קאן מעהר נישט ריידען).

נראבמאן: נאך עטלעכע מאל דארפסטו ווידערהוילען שטארק
הוסטען, אבער גאנץ שטארק, וואס שטארקער און וואס מעהר קוויטן איז
אלץ בעסער. דו מוסט זיך איינגעוואהנען שטארק הוסטען און פלובען די יהודים,
צוזאמען פלובען און הוסטען מיט א גרויסען חריף.

וואלף (בעווייזט זיך) זי דארף אזוי שטארק הוסטען אז איהר טרפה גאל
זאל פלאטצען.

פסמה: איך וועל מיך מיהע געבען אזוי צו טהון, נור דערווייל גיבט מיר
געלד אויב נישט גאר אינגאנצען, האטש א ביסעל, דען איך ברויך געלד.

נראבמאן (ער גיבט איהר געלד) דערווייל נעהם צו די עטלעכע מעטאליק,
אחר העשעה, דאס הייסט נאך דער אביסקע, וועל איך דיר צופירעגשטעלען,
נו, יעצט האסט דו דא נישט מעהר וואס צוטהון דו טעגסט געהען, פארנעם נישט
צו ווידערהוילען די ווערטער וועלכע דו דארפסט ריידען ביי דער אביסקע.

פסמה [נעהט ארויס פון קלויז שרייענדיג] יהודים, רוצחים, בלוט פרעסער
[איהר הוסט מיט דעם קוויטן הערט זיך פון יענער זייט טהיר, דער קול פארשווענדעט]

וואלף: (קריכט ארויס פון אונטערן בימה) נו, פאטער, האסט דו שוין אלס
אין ארדנונג געמאכט?

נראבמאן: אלס געמאכט אין בעסטען ארדנונג, מעהר פעהלט נישט ווי
איך זאל געהען צום פחה איהם ברענגען אהער. דאס וועט געוויס דויערן עטליכע

שעה, דען עהדער אזא מענש שמעהט אויף פון שלאף און עהדער ער מאכט זיך
מיט אלס פערטיג צו געהען מאכען אזא וויכטיגע אביסקע (פאזע) ווער ווייסט וואס
אין עטלעכע שעה צייט קאן טרעפן, דארום זאלסט דו, מיין קינד נישט אוועק-
געהען פון דאנען, דו זאלסט גוט אכטונג געבען אז קיינער זאל די פלאש בלוט
נישט ארויסנעהמען פון דעם ארון קדיש, דו זאלסט דא בלייבען ביים איך מיט דעם
פחה וועלען אהער קומען וועלען.

אויפטריט פסמה.

(זי פרייכט פון שטארק לויפען)

וואלף (ערשראקען) וואס גיבט נייט, ווארום בינסט דו אזוי שטארק פארמאטערט?

פסמה: דיין פאטער איז דא גאר נישט?

וואלף: וואס ברויכסט דו איהם אזוי נעטהיג?

פסמה: ער האט מיך געגעבען א פאלשען מעטאליק. (זי צייגט איהם

דעם מטליק).

וואלף: (נעהמט דעם מטליק אין זיין האנט. בעקוקט איהם פון ביידע זייטען)

וועסט דו מיך ערלויבען איך זאל דיר א קוש געבען, וועל איך דיר געבען
אנאנדער מטליק.

פסמה: איך האב מורא אזא זאך צו טהון.

וואלף: דו בינסט דאך א גרויסע חכמה, א פקחית, (אן א זייט: אזא יאהר

אויף איהר) ווייסט דו דאך אז פון א קוש איז נאך קיינער חלילה געשטארבען.

דארפסט דו דאך נישט מורא האבען, אט וועסט דו זעהען איך וועל דיר אויסקושען
אלע גלידער און דיר וועט חלילה נישט שאדען.

פסמה: אויב דו ווילסט אזוי שטארק קושען א פרויענצימער, זענען פאראן

גענוג אזעלכע אין ירושלים וואס בעסטען זיך אז מען זאל זיי קושען, איך וויל דאס
נישט, איך האב א מאן.

וואלף: א פרויענצימער וואס בעט זיך ביי א מאנספערזאן א קוש, איז נישט

ווערט איך זאל איהר קושען, איך וויל קושען נור אזוינע ווי דו וואס אמועניסטען

זאגסט דו אז דו ווילסט נישט....

פסמה: דו גלויבסט אז עס איז פאראן א נאטט וואס וויל נישט ליידען דאס

אנ'אשת איש זאל זיך קושען מיט א פערעמדען מאנספערזאן. אללאה האט דאס

זעהער שטארק פארבאטען, ער וויל און באפעלט דאס יעדע פרויענצימער זאל

האבען א געזעטצליכען מאן.

וואלף: אויב דו ווילסט ערפילען די געזעטצע פון אללאה, ווארום ווילסט

דו זאגען ליגען, פאלשע "עדות" דו ווייסט דען נישט אז אללאה האט דאס אויך

שטרענג פארבאטען, אלזא א קוש איז דאך נישט ערגער ווי דאס....

פ ט מ ה: וואס גלייכט דו איינע צו די אנדערע? פאר מיינע פאלשע עדות זאגן נעהם איך דאך געלד, אבער פון א קוש וואס פאר נוצען קאן איך האבען! וואלף: פאר דעם קוש וועל איך דיר אויך געבען געלד און אפשר נאך מער ווי פאר די פאלשע עדות זאגן.

פ ט מ ה: איך נעהם געלד נור צו טהון א רעה א יודי, אבער נישט פאר געלד מאכען איהם אזא גרויסען פערנעניגען...

וואלף: דו זאלסט וויסען דאס איך בין אויס יודי, צוליב דיר בין איך געווארען אנ'אמטער מאכענדאנער.

פ ט מ ה: „אנ'אמטער מאכענדאנער!“ א ניין, דאס קאן נישט זיין. א יודי בלייבט א יודי, דיין נאך נישט אז א וואהרע מאכענדאנערין וועט הייראטהען מיט א יודי וואס איז אנטלאפען פון זיין פאלק צו די מאכענדאנער.

וואלף: אך וואס רעדסט דו! מיר זעהן אז פיל יודים וואס זענען געווארען מאכענדאנער האבען נאכרעם חתונה געהאט מיט מאכענדאנערין. ווי האבען קינדער און לעבען זעהער צופרידען און גליקליך.

פ ט מ ה: יא, ווי לאנג ער איז געזונד און רייך און זי איז יונג און שעהן, איז ביי זיי א גוטער לעבען, קיים זאל איינע דערפון פעהלען איז אויס צופרידענדיג הייט, אויס גליקליך לעבען, אויס און אויס... נס פאנגט אן ביי זיי צאנקעריי, זי ערדינערט איהם זיינע אלטע רמאים, און ער זיכט אויף איהר נייע חמאים... וואס א טאג ווייטער ווערט שלעכטער, אז אך און וועה צו זיי ביידען, די ענדע איז זעהר טרויעריג...

וואלף: וואס טוה פאר אונז פהיליזאפיהרען, איך האב דיר ליב און איך מוז דיר זאגן קאהרע ווערטער: אויב דו ענטזאגסט זיך פון מיר כוז איך שטארבען (אן א זיט בעסער זאל זי זיין מין כפרה).

פ ט מ ה: איך גלויב נישט אין ליבע.

וואלף: אט וועל איך דיר ווייזן אז דו האסט א טעות. פון היינט אן זאלסט דו אנפאנגען גלויבען אין ליבע. דאס ערשטע בעווייז אז ליבע עקסעסמירט קאנען מיר זעהן פון די פאעמען וואס האבען לכבודה געזונגען, געשריבען און געדרוקט שירים, זיי האבען איהר גערופען מיט דעם נאמען „הימעלשע טאכטער“, והשנית: האסט דו דאך די בעסטע בעווייז אז איך ליב דיר (אן א זיט לעבען זאל זי אוי) און צוליב דיר, נור צוליב דיר בין איך—אזוי ווי דו וויסט שוין—געוואָרען דען א מאכענדאנער.

פ ט מ ה: איך מוז דיר דעם אמת זאגן דאס מיר טהוט זעהער יוד ווארום דו האסט פריהער ביי מיר נישט געפרעגט אויב דו זאלסט אוועקגעהען פון דיין פאלק צו מיין נאטציאן, איך וואלט דיר געוויס געראטהען דאס דו זאלסט בלייבען וואס דו בינסט פריהער געווען, דאס הייסט א יודי. ווייל די וועלט זאגט

א גלייכווערטלי: דער וואלף ווארפט אוועק זיינע האַר אַבער נישט זיין געוואָהנ- הייט, דער יודי קאן זיך בשום אופן נישט אַבגעוואָהנען פון זיין פאַלק, ער בלייבט א יודי אויף עוויג, דאָס הייסט: זיין גאַנצען לעבען.

וואלף: גאנץ שטארק זיך ביטען ביי דיר דארף איך נישט, איך קאן דאס טהון אהנע דיינע ערלויבניש. (ער ארמט איהר ארום מיט ביידע הענד און וויל איהר געבען א קוש, זי רייסט זיך ארויס פון זיינע הענד, שטויסט איהם אפ פון זיך און זינגט),

די פרייע יודים זענען נאָררען.

זיי ווילען זיך צו אונז צו שאהרען,

אויב זיי ווילען צו אונז שטארק קריכען

וועלען זיי האפען קלעפ אין ניכען

אבער אזעלכע גאנץ גרויסע קלעפ

ווי פון די וואס שרייען הויך העפ העפ.

(וואלף וויל איהר נאכאמאל ארומנעהמען, זי פאנגט אן צולויפען צום טהור,

לויפענדיג שרייט זי מיט א קויטק: פארפלוכטער יודי). (אב)

וואלף: לויף לויף מיטן קאפ וואו פלעפּלעך וואכסט, זי מיינט אז איך חלש נאך נאך איהר. איך דארף איהר אויף זעהן טויזענד כפרות, איך וועל בעסער ריידען פון א וויכטיגערן ענין: דער פאטער זאל געזונד און שטארק זיין איז פיל שרעקעדיגער ווי איך, ער האט מורא פלייכט וועט די נלאש בלוט פארשוואנדען ווערען, האט ער מיר שטארק געביטען דאס איך זאל אכטונג געבען דאס קיינער זאל איהר נישט ארויסנעהמען פון ארון קדש, דאכט זיך אנאומיסטער שרעק און א פאלשע פאנטאזיע, דען ווער וועט ביי נאכט געהען וועלען אין ארון קדש (ער זעהט זיך שטארק און גענעצט אזוי ווי ער וואלט וועלען שלאפען. ער רייכט זיך די אויגען מיט ביידע הענד) א קלייניגקייט, אנאנצע נאכט נישט געשלאפען, די קאפ איז עפעס דול, אין די אויערן רוישט ווי א בין וואלט דארט ארום פליהען (פאזע) באהט געפּעלט מיר דער נאנצער עסק נישט, דער רב וואלט זיך געלאזט איבערבעטען ער וואלט דעם חרם מבטל געווען. דער פאטער וואלט געבליבען א קצב ווי געווען און מיין אייגענער שריט געפּעלט מיר אליין אויך נישט. עס איז נישטא ווער עס זאל לאכען, א חרפה צו זאגען אזא מאכענדאנערין, אט פטמה, וואס פאר געלד איז זי מפקיר א קינד און זאגט פאלשע עדות, אזא נידערטרעכטיגע אויסוואורף שטאלצירט אויך גענען א יודי וואס איז אפילו געווארען א מאכענדאנער, עס העלפט קיין זאך, ער בלייבט א פארפלוכטער יודי.

אויפטריוט א טויט ער.

(עס בעווייזט זיך ביי דעם ארון קדש א טויטער אין תכריכים, ער הייבט זיך ווי

צו קידוש לבנה, מאכט משונהדיגע בעווערגונג).

וואלף: עפעס האב איך מורא דא אין קלויז אליין צו זיין, אייגענטליך

פֿאַר וועמען שרעק איך מיך? ווייס איך אליין נישט די אורזאַלע דערפֿון, (ער קוקט אויף דעם ארון קדש) מיך דאַכט זיך: דאָס ביי דעם ארון קדש שטעהט אַ מענש אַנגעקליידעט אין ווייסע קליידער וואָס זעהען אויס ווי תּכְרִיכִים. (וואָלף קוקט שטאַרקער) אַך ער זעהט אויס שרעקליך, אַי אַי ער שאַקעלט זיך, דאַכט זיך ער דערשט, האָ, וואָס הער איך, ער זאָגט, ער זאָגט ישובו רשעים לשאולה... האָ, ער ווייזט מיר אַ קולאַק. וואָס קאָן דאָס בעדייטען? איך מוז צוגעהען נעהנטער זעהען די וואונדערליכע שרעקליכע געשטאַלט (ער געהט לאנגזאַם נעהנטער צום ארון קדש, זיין גרויסען שארפען מעסער שאַקעלט ער היין און הער אויף ווי ער וואלט וועלען איינעם שטעכען. דער טויפער פארשווענדעט) אַך די נאַרעשע איינבילדונגס קראַפֿט וואָס דאָס רוב קומט פֿון אַ שלעכטע ערציהונג, אַט למשל: מיינע עלטערן האָבען מיך ערצויגט נען אין פחד. זיי פֿלעגען מיך ביי נאַכט נישט לאָזען געהן אין חדר אָהן אַ שומר, דער שומר פֿלעגט מיר זאָגען אַז אין יענער חורבה טאַנצען שרים און ביי נאַכט קומען שרים אין שול דאָוונען, דער שרעק פֿאַר שרים און שרים איז ביי מיר געבליבען איינגעווארצעלט מיט אַ הערצען, אַז אפֿילו יעצט שרעק איך מיך אויך אליין צו זיין אין קלויז, מיין מעסער, דער געטרייער שומר, העלפט מיך אויך נישט דערצו, (פאזע) איך וועל געהען מקבל פנים זיין דעם פתח מיט זיינע קינדער מיט מיין פֿאַטער און מיט די פֿאַרפֿלוכטע פֿטמה'ן. (ער הויבט זיך שטיל אהיים פֿון קלויז).

(אב)

פֿאַרהאַנג פֿאַלמט.

ענדע ערשטער אַקט.

צווייטער אַקט.

ערשטער אויפטריט.

(די זעלביגע קלויז. עמנואל, דוד און יוסף שאַקלען זיך איבער אפּענע גמרא'ס און זינגען מיט דעם בעוואוסטען גמרא ניגון).

עמנואל: מיר האָט היינט גליקמאן דער אַרוואַקאַט ערצעהלט: דאָס אין פֿאַליציי איז געקומען אַ מחמד'אַנישע יונגע פֿרוי און האָט געמעלדעט: דאָס ביי איהר איז פֿאַרפֿאַלען געוואָרען אַ קליינע טאָכטער. זי איז חושד די יהודים אַז זיי האָבען איהר גע'גנב'ט און געוויס וועלען זיי איהר קוילען צוליב זייער רעליגיאָזען צוועק געמליך: געהמען איהר בלוט איינצוקנעמען אין זייערע מצה. בכּן פֿערלאנגט זי אַז פֿאַליציי זאָל איהר געבען הילף צו זוכען איהר טאָכטער'ל.

יוסף: אַלטע פֿערשימעלטע פֿערווערטע מעשיות. וועלכער קלוגער אַרדענטליכער מחמד'אַנער וועט דאָס היינט אַזאַ נאַרעשען ליגען גלויבען?

דוד: עס זענען אָבער פֿאַראַן פיל מחמד'אַנער נישט קלוגע און נישט אַרעג-טליכע און אפֿילו דער קלוגער וואָס פֿאַרשטעהט די פֿאַלשקייט פֿון „עלילת דם" מאַכט ער זיך נישט פֿערשטעהענדיג כּדי די אַרעמע באַרפֿוסע מאַחמד'אַנער זאָלען האָבען אַנ'אויסרייד צו בערויבען דעם אידישען פֿאַרמעגען און נישט בעשטראָפּט צו ווערען דערפֿאַר.

עמנואל: עס קאָן זיין אַז די ווייסע חברה לייט מיינען דערמיט צו מאַכען אַ פֿאַגראַמעל. אָבער הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל. וואָס קאָן אַ מענש אונז טהון?

יוסף: זאָגט דאָס נישט, ר' עמנואל, אַ מענש קאָן דעם צווייטען זעהער פֿיל שלעכטעם טהון, בפרט אַ חברה באַרפֿוסע, ווען זיי צוהיטצען זיך איז זעהר געפֿערליך, אַט האָב איך געקומען אַ בריעף פֿון מיינעם אַ גוטען פֿריינד וואָס וואָהנט אין פֿילדבראש. ער שרייבט וואָס ביי איהם אין שטאָרט האָט פֿאַסירט וועגען „עלילת דם", דעם בריעף דאַרף מען לעזען שטעהענדיג ביי דעם כּותל מערבי, זאָלען די הייליגע ווענדער הערען די אידישע צרות, אפֿשר איז אויך גוט צו לעזען דעם בריעף ביי די מערת המכפלה און ביי דעם קבר פֿון אונזער מוטער

רחל, ואלען די הייליגע אבות ואמהות געהן צו נאָט בעטען רחמים פֿאַר די אָנע גליקליכע יהודים, איך ביטע אייך דוד, געהמט דעם בריעף לעזט (ער גיבט איהם דעם בריעף) איהר זענט דאָך אין קלויז אַ „בעל קורא“ אייך איז פיל גרינגער צו לעזען ווי מיר, לעזט אַז ר' עמנואל זאָל אייך הערען.
דוד (געהמט דעם בריעף און לעזט):

„מיין ליבער יוסף! ווי איך וועל ענדיגען שרייבען דעם בריעף, וועל איך „געהן אין קלויז בענשען „גומל“ איך וועל דאָנקען אונזער גרויסען ליבען גאָט וואָס האָט מיך מציל געווען פֿון סערדערישע הענד: דען ביי אונז אין „פילבראש האָבען די ציגיינער געמאַכט אַ בלבול אויף די יהודים וועלכע „וואָהנען אין שטאָרט, אַז ווי האָבען געקוילעט וויערס אַ קינד צו געהמען „זיין בלוט איינקעטען אין מצה, וואָס זאָל איך דיר שרייבען. אין אַלע „גאסען האָבען גערונען אידישעם בלוט מיט וויערע וויין, שנאָפּס, ביר און „נאָך צוואַמען, פֿוך און פֿעדערן מיט פֿערשידענע סחורה האָבען זיך דאָרט „געוויקט. די ציגיינער האָבען געשלאָגען געגעל אין די אידישע קעפּ „אויפגעשניטען די בייכער ביי די אידישע שוואַנגערע פֿרויען, אַרויסגע- „נומען די קינדער ווי צוטרעטען מיט די פֿיס און אָבגעגעבען צו די חורים, „אין די בייכער האָבען זיי אָנגעפֿילט פֿעדערן פֿון די אידישע בעטגעוואַנד. „ביי עלטערע מענשען האָבען זיי אָבגעזעגט די הענד און די פֿיס. ביי „מאָנכע דעם קאָפּ. יונגע פֿריילינגס האָבען זיי געפֿייניגט. כלות — פֿער- „מאָטערס די שויער פֿון אידישע הייזער האָבען זיך אונטערגעגעבען צו „די שטיינער וואָס די ציגיינער האָבען אין זיי געוואָרפֿען. גרויסע מחנות „באָרפֿיסע ציגיינער האָבען מיט העק און מיט לאָמען גיעפֿענט די אידישע „קראָמען, גענומען די סחורה אויף וויערע וועגען. אַוועקגעפֿיהרט צו זיך „אַהיים. מאָנכע סחורה האָבען זיי פֿארברענט מיט די אידישע סחורים „צוואַמען, אַדער צעריסען צוצראָמען, פֿיל אידישע יונגע פֿרויען האָבען זיי „געפֿייניגט מיט גרויס אַכזריות, לסוף האָבען זיי אָבגעשניטען ביי די פֿרויען „שטיקער פֿלייש און אַוועקגעגעבען די דינדע.“

עסנואל: (פֿארשטאמט זיינע אויערן) איך ביטע דיר, דוד, גענוג לעזען דעם בריעף, איך קאָן דאָס נישט הערען, עס ווערט מיך נישט גוט.

יוסף: אַך גרויסער באַרמטהאַרציגער גאָט! ווי קאָנסט דו זעהן אַזוי לאַנג די אידישע צרות און שווייגען? וואו זענען די ינגע אַמאָליגע נסים ונפלאות און דיין גבורה וואָס דו האָסט געוויזען דיין פֿאַלק ישראל? וואו איז דיין ר' נות? דו בינסט דאָך אונזער פֿאָטער, וואו איז דיין פֿאַמער-ליבע? וואו איז דער כרחם אָב על בנים? דו מאַכסט זיך נישט זעהענדיג וואָס עס טהוט זיך אויף דיין וועלט'ל וואָס דו האָסט מיט גרויס גנאָד און מיט פֿיל באַרמטהערציגקייט ב'שאַפֿען דו מאַכסט זיך



נאָך נישט הערענדיג ווי די ינגע קינדער שרייען צו דיר: טאָמוניו! האָב אויף אונז רחמנות. גיב אונז נישט איבער אין די הענד פֿון ווילדע מענשען וואָס זיי זענען פֿיל גרויזאָמער ווי די ווילדע הונגעריגע חיות. דאָס דאָס די געשרייען פֿון די ינגע קינדער דער דאָרפֿען דורכרייסען אַלע זיבען הימלען און קומען אָן דיין כסא הכבוד, אָבער ליידער, שוין אַזוי פֿיל יאָהרען ליידען די ינגע אידען צרות עס געהמט קיין סוף. עס העלפֿט נישט דער בעטען, אומזאָנסט איז דער וויינען. וואָס טהוטס דו גרויסער שטאַרקער גאָט? דו ויצט זיך אין הימל און לאַכסט ... דו שפֿילסט זיך מיט דעם לוחות ... דו פֿערנעהמסט זיך מיט לייטערס מיט מוונג ווונגס צו זיין כדי אַרעמע לייט וואָלען געמעהרט ווערען. און די באָרפֿיסע וואָלען האָבען וועמען צושלאָגען. געוואָלד! וואו איז חסד, רחמים. יושר? ווען א מענטש. וואָלט אַזוי געהיין וואָלט די גאַנצע „וועלט“ פֿראַטעסירט געגען איהם.

עסנואל: איך וועל אייך ערצעהלען אַמעשה שהיה: אַ חסידישער רבי איז אַמאָל מיט זיינע חסידים געזעסען און געקלעהרט די מעשי ה'. האָט איין חסיד געזאָגט ווען איך וואָלט זיין גאָט. וואָלט איך געמאַכט פֿון אַלע ימים און טייכלען — שפירט. דער צווייטער חסיד. ווען איך וואָלט זיין גאָט וואָלט איך געמאַכט אַז אויף אַלע בוימער וואָלען וואַכסען פֿאַרטיגע בולקעס, ברויט און פֿלייש. דער דריטער חסיד: ווען איך וואָלט זיין גאָט וואָלט איך געשאַפֿען אַלע בהמות אָהן ביינער און פֿאַרטיגע אויסגעקאָכטע אויסגעבראָטענע. אַזוי האָט יעדער חסיד געזאָגט וואָס ער האָלט געטהון ווען ער זאָל זיין גאָט. צום סוף האט דער רבי געזאָגט: ווען איך וואָלט זיין גאָט וואָלט איך אַלס טהון אַקוראַט ווי אונזער גאָט האָט געטהון דען ווען גאָט האָט אַזוי געטהון מסתמא דאָרף אַזוי זיין. די אידישע צרות איז אויך וואַרשיינלעך לויט נישט אומזאָנסט! געוויס האָבען די אידען געזינדיגט. —

דוד: ווייסט איהר פֿאַר וואָס גאָטעס צאָרן איז אויסגעגאסען אויף אידען?

עסנואל און יוסף: נו, נו, אַדרבה זאָג.

דוד: ווייל זיי האָבען ביי דעם חורבן בית המקדש פֿיל בלוט פֿון זייערע אייגענע ברידער פֿאַרגאָסען. דערפֿאַר רעכענט זיך גאָט אָפּ מיט אונז ווי דער פסוק זאָגט: פוקד עון אָבות על בנים.

יוסף: אָבער ווי לאַנג דאָרף דער רעכנונג געדויערן? שוין אַזוי פֿיל יאָהרען ווי אידישעם בלוט גיסט זיך ווי וואַסער איז דאָס נאָך אַלץ וועניג? פֿאַר וואָס זענען מיר אַנדערש, ערגער ווי אַלע אַנדערע פֿעלקער וואָס האָבען פֿערגאָסען בלוט פֿון זייערע אייגענע ברידער פֿיל מעהר ווי מיר בעת חרבן הבית. פֿון דעסמוועגען האָבען זיי נישט אַזעלכע צרות ווי אידען האָבען.

עסנואל: מיר יהודים זענען נישט גלייך צו אַלע אַנדערע פֿעלקער, זיי האָבען גע'ירש'ט די ברכה: „על חרבך תחיה“ און מיר — „הקול קול יעקב.“ מיר טאָרען נישט פֿערגיסען מענשליכע בלוט.

יוסף: נאך מיינער מיינונג ליידען אידען צרות נור דערפאר וואס זיי האבן בען קיין איינען לאנד, קיינע פארשטעהער אין די פערטער לענדער וואו זיי וואהנען. אט למשל: זאל א טירק בעליידען און ווער רעדט שוין שלאגען בערוי בען א מענטשען פון אנ'אנדער לאנד, האט דער מענטש (דער בעליידעטער) פאר וועמען צו קלאגען, מלוכה לאזט קיינע שלעכטעם טהון איהר אונטערטאן. נישט אזוי איז ווען א טירק זאל שלעכטעם טהון א אידען, איז פארפאלען, ער האט ביי קיינעם נישט צו בעטען הילף. עס איז נישטא ווער עס זאל ריידען פאר איהם א גוט ווארט, שטעלט אייך פאר א שטאדע שאף אין א וואלד אהן א פאסטוק, יעדער וואלד חיה בייסט רייסט טרינקט זייער בלוט פערעסט זייער פלייש אדער שטעלט אייך פאר: א שיף אין מיטען שטורמדיגען ים אהן א שיפס-קאפיטאן. דער שטורמדיגער ים ווארפט זי היין און צוריק. אזא פנים האט א פאלק אהן א לאנד אהן פארשטעהער

עס נואל: קינדערלאך רעדט אייך וואס איהר ווילט איך בין זעהער מייד וועל איך געהן צו מיר אהיים אביסעל זיך אויסרוהען.

דוד: אויב אזוי מיין ליבער פריינד, איז דאך א גרויסע קשיא אויף די אידען פאר וואס זוכען זיי קיינע מיטלען צו בעקומען א-יין ישראל פון דעם טירק? דאכט זיך פאר געלד איז אלס מעגליך,

יוסף: צו פערענטפערן די פראגע, דארפען מיר נישט בעטראכטען די אידישע לאגע בכלל ובפרט. דאס איז בעוואוסט אז א גרויסע צאהל אידען זענען ארעס. זיי זוכען די מעגליכע בריוט. זיי זאגען ברויך ה' יום יום. די עטליכע כלומר שטיגע גבירים וואס זיי האבען מול מ' זאל זיי רופען מיט דעם נאמען, זייערע קעפ זענען נאך מעהר פארדרייט זיי האבען קיין צייט צוטראכטען נישט למכות הכלל און נישט למכות הפרט. נאך א טהייל זענען פאראן ביי אידען, וואס זאגען אז עס איז נישט ווי יעצט איז. די פרוטע און גוטע אידען אויך רבנים מגידים און גלאט לומדים זאגען דאס מיר טוען ווארטען משיח זאל קומען. אין איין פרט האבען זיי רעכט, דען אויסגלייכען אלע אידעשע פארטייען זיי זאלען וועלען ווערען אין ארץ ישראל זעלבשטענדיג דארף מען האבען דערצו אזא גרויסע קראפט ווי משיח האט דאס איז נישט א מעגליכע קראפט, אט אזוי געהען אוועק פיל יאהרען אהן א שום פארענדערונג למכות כלל ישראל. און גאט ווייסט ווען דאס וועט געהען א סוף.

דוד: מיך דוכט זיך, ווען עס זאל זיין א פאל. דאס דער סולטאן מיט אלע מלכים פון דער גאנצער וועלט וואלטען זאגען: מיר גיבען אייך, אידען, אפ גאנץ א"י. ווערט דאָרט זעלבסטשטענדיג ווי אלע פֿעלקער, האָב איך שטארק מורא אז אידען וועלען האָבען בויונות, וויל זיי האָבען נישט וועמען צו מאַכען פֿאַר אַ קעניג, מיניסטערען, פֿעלדמאַרשאַלען א. ו. ו. אַ מלוכה דאַרף האָבען.

יוסף: דאָס רעדסט דו נישט פראַקטיש. ביי אידען זענען פֿאַראַן גענוג גרויסע קעפ וואָס וועלען קענען רעגירען. זאָל נור האַלטען דערביי: אַט נישט אַ קוק ווי די גרעסטע פּאַעטען האָבען זעהר דייטליך געשריבען אַז עס איז צייט דאָס די אידען זאָלען געהן אין זייער אַלמען היים, ד. ה. אין ארץ ישראל, מסתמא ווייסען זיי דאָך אַז דער כלל ישראל וועט קענען הערשען אין זיין לאַנד, נישט ערגער ווי אַלע אַנדערע פֿעלקער.

(ער נעהמט ארויס פון קעשענע א געדוקטע לידעל און זינגט):

זאָג מיר איד'ל ברודער מיין
און נישט מיר צו ערקלערען:
ווען וועט דער שוף פֿון גלות זיין
דער סוף פון בלוט און טרעהרען.

עס נישט דאָך יעדער צו
אז אזא פֿאַלק ווי דו
איז ווערט אַז מען זאָל אַכטען.
דיר געבען צוריק
דיין לאַנד און גליק
דיך פֿיר אַ פֿאַלק בעטראַכטען.

נו שלאָף מעהר נישט יודעלע
האַלט דיינע אויגען אויף
און פֿון דיין גלות לידעלע
זאָל שוין זיין אַ סוף.
קום, קום ישראל'יק אהיים
אין דעם שעהנעם לאַנד אין דיין
קום זשע שנעלער און קלער קיין סך.
זיי אַ פֿאַלק מיט פֿעלקער גלייך
ישראל'יק ברודער שנעלער קום אַ היים.

דערמאָן זיך נור מיין פֿאַלק ישראל
דיין אַלמען שטאַלץ דיין כבוד;
דו האָסט דאָך אויך געהאַט אַ סאָל
אַ מלוכה אַ בית דוד,
צו האָסט דו דען, זאָג
פֿאַרגעסען דעם טאָג

ווען געווען בינסט דו אויך פֿרעהליך
דיין אייגענע ערד
דיין אייגענע שווערד
און אויך דיין אייגענער מלך.

דאָרום הער ישראל'יק מיין קינד
וואָס איך זאָג צו דיר
אין דער ערד האָב דיין עמלק אַצינד,
און קום אַהיים מיט מיר
קום, קום ישראל'יק אַהיים,
אין דיין שענעם לאַנד, אין דיין
קום זשע שנעלער און קלעהר קיין סך
זיי אַ פֿאַלק מיט פֿעלקער גלייך,
ישראל'יק ברודער שנעלער קום אַ היים!
ווער קאָן אַצינד דען בלייבען שטיל
ניט שיקען טויער קללות,
אויף רומעניע וואָס פלאַגט אַזוי פֿיל
דעם יוד אין זיין גלות.

דעספּאַטישע סאַט
אַ! פֿינסטערע נאַט
זאָג, צו האָסט דו געקלעהרט
אַז עס וועט קומען די צייט
ווען דער יוד וועט פֿון ווייט
דיך זעהען צוקלאַפּט צערשטערט,
אַבער דאָן וועט דאָס יודעלע
שוין האָבען עררייכט זיין גליק
אַצינד זינגט מיט מיר דאָס לידעלע
נו קום אַ היים צוריק,

קום, קום ישראל'יק אַ היים,
אין דעם שענעם לאַנד, אין דיין,
קום זשע שנעלער און קלעהר קיין סך,
זיי אַ פֿאַלק מיט פֿעלקער גלייך
ישראל'יק ברודער שנעלער קום אַ היים.

דוד: דעם פרעכטיגען פאַטעריאַטישען ליעד האָט געמוזט זינגען אַ גרויסער (*
פאַעט וואָס די אירעשע לאַגע ריהרט שטאַרק אָן זיינע אינערליכע געפֿילען, נור
לאַמיר דעם געשפרעך בעזייטיגען, יעצט וויל איך מיט דיר עפעס אַנדערש ריידען,
זאָג מיר, יוסף: דו גלויבסט עפעס אין חלומות? עס טרעפט אַז אין שלאָף ווער
איך פֿון חלום אַזוי שטאַרק פֿאַרמאָטערט אַז ענדליך ווי איך וואָך אויף פֿון שלאָף
בין איך פֿאַרמאָטערט, מיר אַזוי ווי איך וואָלט געהערט די שווערסטע אַרבייט.
יוסף: געדיינקסט דו וואָס דיך חלום'ת זיך?

דוד: יא, איך געדיינק אַקוראד, אַט למשל: די פֿערגאַנגענע נאַכט האָב
איך געזעהען אין חלום אַ מערקווירדיגע זאַך.
יוסף: מסתמא האָסט דו דערפֿון געטראַכט ביי טאָג.

דוד: חלילה, אַזא זאַך קאָן מיר ביי טאָג נאָר ניט קומען אויף מיינע
געדאַנקען, איך האָב דערפֿון קיין מאָל ניט געטראַכט.
יוסף: נו, ערצעהל מיר וואָס האָסט דו געזעהען אין חלום, איך בין
נייגיריג צו הערען, אַפֿשר וועל איך בעקומען אַ ניצוץ פֿון יוסף הצדיק און איך
וועל דיר פֿותר חלום זיין.

דוד: איך האָב געזעהען אין חלום ווי גראַבמאַן דער קצב האָט געהאַלטען
אין זיין האַנד אַ האַק, די האַק איז געווען אַזוי שאַרף, גרויס און לאַנג אַז מיט
איהר האָט גראַבמאַן געקאָנט אָפּהאַקען אַלע אידישע קעפּ מיט איין קלאַפּ. דער
שמש עמנואל האָט זיך מיט איהם געראַנגעלט און מיט גרויס מיה און מאַטערניס
האַט ער פֿון זיינע הענר אַוועקגענומען די האַק, איך האָב איהם אַ ביסעל געהאַל-
פֿען דערצו, בין איך זעהר שטאַרק פֿאַרמאָטערט געוואָרען, איך האָב מיך אויפֿ-
געהאַפּט מיט טויט ניט לעבענדיג.

יוסף: מיט דעם קצב איז ניט נאָר גלאַט, איך האָב מורא פֿאַר איהם,
איך ווייס אַליין ניט פֿאַרוואָס. עפעס שרעק איך מיך פֿילייכט וויל ער זיך אָן אַלע
אירען נוקם זיין פֿאַר דעם חרם.

דוד: און אַפֿשר זענען אַלע חלומות פֿאַלש, וואָס זאָגסט דו, יוסף, עס
קאָן זיין אַז די גאַנצע וועלט איז אַ חלום. אַט דאָס וואָס אונז דוכט זיך אַז מיר
זענען וואָך און מיר טהוען וויכטיגע ענינים, איז דאָס נישט מעהר ווי אונז
חלום'ת זיך, נור לאַמיר דעם געשפרעך לאָזען אויף אַנאָדערש מאָל, יעצט קום
מיט מיר זעהען וואָס טהוט דער רב, שלאָפֿט ער נאָך, אַדער ער לערנט שוין?
יוסף: קום לאַמיר געהען (ביידע אב)

אויפֿטריט עמנואל.

עמנואל: ווי גאָט פֿיהרט זיין וועלט'ל איז נאָר ניט צו פֿאַרשטעהען, דער

(* ר' אברהם גאלדפארדער ז"ל.

קלינסטער מענטש קאן נישט ערקלעהרען, בארעכנען און וויסען די סודות פון דעם בורא יחיד, אונז מענטשעלעך מיט אונזערע קליינע קעפעלעך דוכט זיך אז עס דארף זיין פארקעהרט ווי דאס איז, למשל: אונזער גביר ר' יוחס איז א גרויסער גביר, ער האט פיל הייזער וועלדער, פֿעלדער, שיפֿפען אויף דעם ים און מאכט גרויסע עסקים, זיין קאפיטאל ווערט יעדעס יאהר גרעסער און גרעסער, ווען ער זאל האבען טויזענד קינדער, וואלט ער זי אלעמין געקאנט גליקליך מאַען, אזא גביר האט דוקא קיינע קינדער, און איך קבצן דלפון, עני ואביון האב מקיים געווען די מצוה „פרו ורבו“ פֿינף מאל דאָפּעלט, די קליינע קינדערלעך לאָזען מיך א גאנצע נאכט נישט שלאָפען, דער וויינט, דער שרייט, איך בין יעצט אזוי שטארק שלעפֿעריג אז איך קאן מיינע אויגען נישט עפֿענען, איך מוז מיך לייגען א ביסעל אַברוהען, ביז דער רב מיט דעם „עולם“ וועלען קומען וועל איך האַפען א דרעסעל.

(ער טהוט אויס זיין ראק לעגט איהם צוקאפענס, ער לעגט זיך אויף א באנק,

שלאפט און חראפעט שטארק)

אויפֿטריט אַטוויטער.

(פון דער ערד הויכט זיך אויף אמענט אנגעצויגען אין וויסע קליידער ווי הכרובים, לויפט שנעל צום שמש, בייגט זיך אין צו זיין אויער און זאגט איהם א סוד. לויפט צוריק לאזט זיך אראפ אין דער ערד. עמנואל באוועגט זיך דין און הער וואכט אויף פון שלאף, שפּיט אויס דריי מאל. ציטערט ווי פון א גרויסען פראסט. גענענט, ציהט אויס זיין גאנצען קערפער).

עמנואל: נו, אַחלוס, שרעקליך, עס ציטערן אלע מיינע גלידער ווי פֿון א שטארקען קרחת, אי וועה, געוואלד, געוואלד, געוואלד!

אויפֿטריט דוד.

דוד: וואָס שרייט איהר געוואלד, וואָס האָט אייך געטראָפֿען?
עמנואל: געוואלד! איך שריי נישט אומזאָנסט. עס איז געוואלד צו שרייען, ווען אַנאָדערן וואלט אזא נאך געטראָפֿען, וואלט ער נאך פֿיל העכער געשריען געוואלד געוואלד געוואלד! עס האָט זיך מיך געחלומט אז אין אַרונ קודש ברענט א גרויסער רויטער פֿייער. ער איז זעהר שטארק געפֿערליך פֿאַר דעם גאנצען כלל ישראל און באלד — עס וועט לאַנג נישט געדויערן — וועט דער פֿייער זיך שנעל פֿארשפּרייטען אויף אונזער גאנצע שטאָרט. עס וועלען פֿאַרברענט ווערען דער רב מיט זיין גאנצע פֿאַמיליע מיט אלע איינוואָהנער אין שטאָרט. אויסער גראַבמאן מיט זיין פֿאַמיליע. דער שרעקליכער פֿייער וועט פֿליהען פֿון אונזער שטאָרט אין אַנדערע גאָהנעס און ווייטע שטעט וואו אידען וואָהנען. די אידישע אַרטאָדאָקסישע קהלות וועלען הרוב ווערען ווי סרום. אללע ימים און טייטען וועלען נישט האָבען

אזוי פֿיל וואסער וואָס זאלען גענוג זיין צו פֿאַרלעשען דעם גרויסען שרעקליכען איבערנאַטירליכען פֿלאַם פֿייער. אפֿילו די ערד וואו אַ איד וועט שטעהען ווערט אויסברענען. עס וועט פֿון גאנצען פֿלאַק נישט בלייבען אַ שריד ופֿליט, נור יעצט האָב איך נאָך צייט צו פֿאַרלעשען דעם פֿייער אין אַרונ קודש. זאָגט, דוד, וואָס קאָן אזא וואונדערליכער חלום בעדייטען? איהר זענט דאָך אַהן אַ עין הרע אַ קליר גער און אַ פֿראַקטישער מענטש, זענט מיר פּוחר חלום.

דוד: געוויס האָט איהר געטראַכט ביי טאָג פֿון אַ שרפֿה אַ מגפה. דער פֿאַר האָט זיך אייך גע'חלום'ט איינליכעס דערצו.

עמנואל: ניין, דוד, דאָס איז נישט ווי איהר זאָגט, דען דאָס ערשטע: וועגען אַ שרפֿה אַ מגפה האָב איך קיין כּאָל נישט געטראַכט. און צווייטענס: דעם גאנצען שרעקליכען וואונדערליכען איבערנאַטירליכען חלום וואָס איך האָב אייך ערצעהלט, האָט מיר געזאָגט אַ געטליכער מאַן. זיין פנים האָט געברענט ווי פֿייער, זיינע אויגען האָבען געשיינט ווי דער ליכטיגער מאָדענשטערן. זיינע שרעקליכע ווערטער האָבען אין מיינע אויערן גערוישט ווי פֿון אַ שטאַרקען דונער, ער האָט מיך געבעטען זעהר שטאַרק דאָס איך זאל שנעלער אויפֿוואַכען און פֿאַרלעשען דעם פֿייער אין אַרונ קודש און אויב איך וועל וואַרטען אַ לאַנגע צייט וועט נאָכרעם זיין שפעט.... ער מיט זיינע צוויי שטאַרקע הענר האָט מיך אַ שטאַרקען טרייסעל געגעבען האָב איך אויפֿגעוואכט פֿון שלאָף.

דוד: עס וועט קיין שאַדען מאַכען אַ קוק צו געבען אין אַרונ קודש.

עמנואל: יא, דוד, איהר האָט רעכט איך וועל אַ קוק געבען אין אַרונ קודש (ער געהט אַ ברענגענדע ליכט אין האַנד און געהט צו נאהנט צום אַרונ קודש) זעהט נור, דוד, קומט אַהער שנעל, (דוד געהט צו נעהענטער) בעטראַכט גוט ווי די טהירלעך פֿון אַרונ קודש זענען אָפֿען, ווער האָט דאָס געקאָנט עפֿענען און נישט פֿערמאָנען?

דוד: איהר אַליין האָט גיעפֿענט און געוויס פֿערנעסען צו פֿערמאָנען. עמנואל: אפֿשר האָט דאָס דער אַלטער מאַן גיעפֿענט כדי איך זאל ווערען מעהר אויפֿמערקזאָם (ער קוקט אין אַרונ קודש) זעהט דוד אַ וואונדערליכע זאך. די פֿלאַש וויין שטעהט נישט אויף דעם אָרט וואו איך האָב איהר אוועקגעשטעלט, דען שוין פֿיל יאָהרען צייט שטעל איך איהר אוועק רעכטער זייט און יעצט שטעהט זי לינקער זייט, דאָס איז נישט אזוי פשוט, עס מוז געוויס זיין עפעס אַ סימן, וואָס? ווייס איך נישט.

דוד: איהר האָט מסתמא פֿערנעסען דעם אָרט וואו איהר האָט אוועקגעשטעלט.

עמנואל: חלעבען איך בין נישט שבור און נישט כּשונע, איך געדיינק דיכטיג אז איך האָב איהר אוועקגעשטעלט רעכטער זייט (ער געהט ארויס די פלאש

פון ארון קדש בעמראכט איהר גוט) נאך אפיל גרעסערן וואונדער זעהע איך: די פלאש איז נישט די זעלביגע וואס איך געברויך איהר שוין פיל יאהרען. (ער דרייט איהר פון אלע זייטען אין קוקט אויף איהר פאר דאס ליכט) די וויין איז צו רויט. מיך דאכט זיך אז דאס איז נישט וויין נור בלו... בלו... בלו... בלוט, יא, אמת'ע בלוט.

דוד: (קוקט אויך אויף די פלאש) יא, ר' עמנואל, איהר האט רעכט, טאקע נישט וויין, נור איך ווייס נישט וואס דאס איז פאר א מין משקה (ער נעהמט א גלאז גיסט א ביסעל אריין. ריכט מיט זיין נאז, קעהרט די גלאז פון אלע זייטען) יא, יא, אמת'ע בלוט.

עמנואל: יעצט פארשטעה איך וואס דער שרעקליכער איבערנאטיר-ליכער חלום בעדייט.

דוד: ערקלעהרט מיר וואס פערשטעהט איהר?

עמנואל: איך פערשטיי אז דער געמליכער הייליגער טויטער מאן איז נישט אנדערש ווי אונזער פאטער אברהם, דען אקוראט ווי אברהם אבינו איז אויס-געמאלט אויף א בילד, אזוי האט ער אויסגעזעהן, געוויס איז ער געקומען ראטעווען דעם כלל ישראל פון א נייעם "עלילת דם", אזא מין "עלילת דם" האבען נאך ביז היינט די אידען נישט געהאט, ער (א"א) איז געשיקט געווארען פון הימל אפצו-לעשען דעם פייער וואס האט געברענט אין ארון קדש, וועמעס זכות דאס איז, ווייס איך נישט.

דוד: א שענע קשיא האט איהר געפרעגט: "וועמעס זכות דאס איז?" וועגניג זענען פאראן ביי אידען צדיקים. קדושים, אונשולדיגע. קליינע קינדער וואס זייער זכות איז געוויס גרויס.

עמנואל: אויף אונז אידען ווערט אלע מאל מקוים דער פסוק: ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם וגו' (ויקרא כ"ו) דאס איז טיין: אויך ווען זי אין דער פיינר לאנד זיינען. האב איך זי גלייכוואהל נישט פארווארפען און עקעלט מיך איהרער נישט, אלזא, דאס עס מיט איהנען אויס זיין זאלטע.

דוד: (קוקט זיך אויס) זעהט נור ר' עמנואל, דער פענסטער איז אויך אפען און א באנק איז צוגערוקט נאָהנט צום פענסטער, געוויס איז ער. דער מסור. אריינגעשפרונגען דורכ'ן פענסטער אין קלויז און צוריק ארויסקריכען האט ער צו-געשמעלט דעם באנק, נו, א חוואט. א גוטע שטיקעל ארבייט.

עמנואל: [קוקט זיך איין אין ארון קדש] די פלאש וויין איז גאר נישטא, געוויס האט דאס געטהון א אירישער שונא, ער האט ביי נאכט גיעפענט דעם פענסטער. אריינגעקראכען אין קלויז, גיעפענט די טהירלעך פון ארון קדש, ארויס-גענומען די פלאש וויין, אריינגעשטעלט די פלאש בלוט, פון הייליגעס האט ער פערנעמען צו פערמאכען די טהירלעך פון ארון קדש און געוויס האט ער שוין

אדער ער וועט שפעטער דערלאנגען א כסירה צו דעם פחה, איהם בעטען קומען אין קלויז זוכען די פלאש בלוט, און אז דער פחה וואלט געפֿינען אין ארון קדש א פלאש בלוט, וואלט דאך ויין דער בעסטער בעווייז אז אידען ברויכען פרעמדע בלוט צו מצה. יא, דוד, איהר האט רעכט וואס איהר זאגט אז ער איז א חוואט. ער האט אפגעטהון א שטען שטיקעל ארבייט.

דוד: נאך מיינער מיינונג איז דאס נישט אנדערש ווי א אירישע שטיקעל ארבייט, דען ווען דאס וואלט געטהון נישט א יהודי, וואלט ער די פלאש בלוט נישט אין ארון קדש בעהאלטען און ער וואלט נישט ארויסגענומען די פלאש וויין. דען ער וואלט גאר נישט וויסען אז אין ארון קדש שטעהט א פלאש וויין. עס איז קעגן-מיג אז דאס איז געמאכט געווארען מיט א רעכענונג. קיינער פֿון די קלויז בע-זוכער ואל נישט קלעהרען וועגען דעם, פלוצלונג וועלען פאליציי קומען אין קלויז זוכען און געפֿינען די פלאש בלוט, וועט ווערען א נייער גרויסער "עלילת דם" און דערפֿאר וועט דער מוסר רייך ווערען ער וועט בעקומען מתנות פֿון די אירישע שונאים, אבער יעצט איז ויין האפֿנונג צערשטערט געווארען. ער וועט נאך פֿאר ויין מסירה בעקומען א שטראף.

עמנואל: אזוי צו אזוי, א איד, אדער נישט א איד, א מסור איז דא פאראן, געוויס איז ער געגאנגען צו פחה מסר'ן אז ביי אונז אין קלויז איז פאראן א פלאש בלוט און אהנע צווייפֿעל וועט דער פחה מיט זיינע בעוואפענטע דינער קומען צו אונז זוכען די פלאש בלוט, מוז איך שנעל מקיים זיין ו, בערת הרעה מקרבך". ארויסטראגען די פלאש בלוט און אריינמראגען א פלאש גוטען וויין. אוועקשטעלען איהר אין ארון קדש, נאכדעם מעג קומען ווער עס וויל זוכען — קומט דוד לאמיר געהן.

דוד: איך וועל געהן זעהען וואס טהוט דער רב. וואס זאגט ער זיך היינט מער ווי אלע מאל?

(עמנואל מיט די פלאש בלוט אין האנד און דוד ביידע אב).

פארהאנג פאלט

ענדע צווייטער אקט.

דוד: אזוי ווי דער כלל ישראל וועט דערפון נים בדלות ווערען. אזוי וועלען די מאַמעראַנער דערמיט נים פראָפּאגאנדירען.

עס נואל: זאג מיר, יוסף, וואָס גיבט נייעס אין די צייטונג?
יוסף: איך פלעג אַמאָל ליב האָבען צו לעזען צייטונג. נור היינט טפּוי;
(ער שפּייט אויס) פֿון די בלעטער צייטונג ווערט מיר נים גוט לעזענדיג, זיי שרייבען
נור פֿון שיסען, היינגען, שטעלען, ברעכען, און ווען עס האַפט זיך אַמאָל אַרויס
אַ פֿונק האַפֿנונג, ווערט עס באלד פֿאַרלאָשען, (יוסף זעט זיך לערנען).

דוד: איך זעה אייך ר' עמנואל אַז פֿון פריהער אָן זענט איהר שטאַרק
פֿאַרמאָגט, אפֿשר קאָנט איהר מיר זאָגען די אורזאַכע פֿון אַייער מראַכטען?

עס נואל: איך מראַכט און קלעהר ווער האָט אַזאַ גרויסע רציחה
געקאָנט טהון, איך וואונדער מיך ווי קאָן אַ מענטש האָבען אַזאַ שלעכטען
חאָראַקטער און זיין אזוי שטאַרק פֿאַרדאַרבען צו וועלען אויסהאַרגענען אלע אידען
אויף אַ מאָל, פֿאַרניכטען פֿאַרטייליגען אַ גאַנצע פֿאַלק, דען ווען דער פּחה—וואָס
איהר וועט/געוויס באלד קומען אין קלויז זוכען די פֿלאַש בלוט—וואָלט חלילה געפֿונען
שטעהענדיג אין ארון קדש, וואָלט ער געוויס מקיים געווען דעם פסוק „לא תחיה
כל נשמה“. און די גאַנצע „וועלט“ וואָלט אויף איהם געזאָגט דאָס ער האָט רעכט.
דוד איך וואונדער מיך אייך און קלעהר ווער האָט אַזאַ זאך געקאָנט טהון?
דאָכט זיך מיט די טערקען לעבען מיר פֿריינדליך. מיט די אַראַבער זענען מיר אויך
גוטע פֿריינד. אפֿשר אַכריסט?

עס נואל: חלילה, די כריסטען האָבען אויך קיין אורזאַכע צו טהון אונז
שלעכטעס, מיר האָבען געגען זיי קיינע אונרעכט געטהון. אין געגענטהיל. מיר
האָבען געהאַלפֿען זייערע אָרעמע, געהיילט זייערע קראַנקע, געגעבען גרויסע נדבות
אויף אַלס וואָס זיי האָבען פֿון אונז פֿערלאָנגט, אונזער רב זאָל לעבען „זאָגט“ אין
זיינע דרשות. דאָס יעדער יהודי וואָס האָט געלד און האָט בכח צו שטיצען, דאַרף
ער געבען נדבות די כריסטלעכע אָרעמעלייט אָהן אַ שום אונטערשייד פֿון די
אידישע עניים. און אפֿשר. עס קאָן זיין אַז די שלעכטע מענטשען וועלכע קיין פֿאַלק
איז פֿון זיי נישט ריין, ווילען מאַכען אַ נייעם „עלילת-דם“ כדי זיי זאָלען האָבען דאָס
רעכט צו בערויבען די יהודים און צונעהמען זייער ביסעל פֿאַרמעגען. די מעשה מיט
די פֿלאַש בלוט איז געטהון געוואָרען נים מחמת שנאת הדת. נור פשוט אַנעלד
געשעפֿט און אפֿשר איז אויף דעם מסור געקומען אַבייזע שעה רחמנא-לצלן און אַזאַ
בייזע שעה קאָן זיין—אויך וויל פֿון מיין מויל נים אַרויסריידען—אַי דאָס קומט אויף
אַ יהודי נאָכדעם האָט ער געוויס חרטה. אָבער עס ווערט צו שפעט....

דוד: יא, אַז אַקליינעס מענשעלע ווערט ענג אין קעפעלע... ווערט ער
ערנער ווי אַ חיה-רעה און איז מויק מעהר ווי אַ חיה-רעה, דען אַ חיה-רעה קאָן דאָך
נור מויק זיין איין מענשען און דער שלעכטער מענטש קאָן מויקן פֿיל מענשען אויף אַ מאָל.

דריטער אקט.

ערשטער אױפטרײט.

(די זעלבניקע קלויז, עמנואל מיט א פלאש ווין אין האנד געהט אריין סאנצענדיג.)

עס נואל (ער דריקט די פלאש ווין צו זיין הארצען און גיבט איהר א קוש) א, דו
טהייערע פֿלאַש ווין, דו וועסט אונזער רעטער זיין. משמח לבב אנוש בינסט דו
אלע מאָל, נור יעמט וועסט דו רעטען פֿיל יהודים גאָר אָהן אַ צאָהל, דו בינסט
יעצט ממש מחיה נפֿשות רבות, די אידעשע שונאים וועלען פֿאַרשעמט ווערען, זיי
וועלען נים קאָנען זייער צונג איבערקעהרען (ער שטעלט די פלאש ווין אין ארון קדש
אריין, פערמאכט די טהורליך גיבט א קוש דעם פּרכת), אַך גרויסער גוטער באַרמערציגער
גאָט! פֿאַר וואָס מיר הימען נים דיינע געבאָט, האָסט דו אונז געוויזען
אַ שפּיטציגע רוח, וואָס דורך איהר וואָלט פֿאַרגאָסען געוואָרען פֿיל אידישע בלוט,
אָבער שנעל האָסט דו געמאַכט ווידער גוט, מיט דיינ גרויס גענאָד האָסט דו
אומגעדרייט דעם ראָד, דער שונא זאָל נים האָבען אַנאָוסידיד, צו טהון אונז
שמערצען און לייד.

אױפֿטריט דוד.

דוד: איהר האָט שוין בעקומען אַ פֿלאַש ווין?
עס נואל: יא, זי שטעהט שוין אויף איהר אָרט וואו זי דאַרף שטעהען,
אַ דאָנק אונזער גבאי, ער האָט מיר די פֿלאַש ווין געגעבען צו די סדרים (ער
פֿאַרמאכט זיך).

דוד: וואָס מראַכט איהר אידישער רעטער?

עס נואל: אַז צו גרויסען טיטול האָט איהר מיך געגעבען, איך בין דאָס
גאָר נים ווערטה.

דוד: אַזאַ גרויסען נם איז געטהון געוואָרען דורך אייך, זענט איהר ווערט
דעם גרעסטען טיטול.

אױפֿטריט יוסף.

יוסף: האָט איהר שוין געהערט דעם נייעם וואָס פֿיל מענשען ערצהלען
אַז דער קצב גראַבמאַן מיט זיין זאָהן זענען איבערגעגאַנגען צו דעם מאַחמערדא-
נישען גלויבען.

עס נואל: די צייט וועט ווייזן ווער דער שלעכטער מענטש איז, עס וועט אויף איהם מקום ווערן דער פסוק בור ברה... ויפול.

אויפטרײט רב מיט די חברה לייט פֿון שומרים לבקר.

(דער רב רייכט א האנד אן א האנד.)

רב: אַך מײַך איז שטאַרק קאַלט. דאַכט זיך דאָס אויף דער נאַם איז נאָר נישט אַזוי שטאַרק קאַלט, זאָל דאָס אַפֿשר זיין צוליב די עלטערע יאָהרען? — זיין דאָס איז נור ווייל איך האָב די גאַנצע נאַכט נישט געשלאָפֿען:

עס נואל: ווער האָט אײַך, רבי, נישט געלאָזט שלאָפֿען?

רב: (רייכט די הענט איינע אן די אנדערע) אָט וועל איך אײַך ערצעהלען. עס איז פֿלאַי פֿלאַי. די נאַכט וועל איך קיין מאָל נישט פֿערנעסען, איך פֿלעג אלע מאָל גלויבען אַז „החלומות שוא ידברו“ אָהן אַ פֿראַגע צײַלען, נור פֿשוט זיי ריידען פֿאַלש, נור די נאַכט האָבען זיי מײַך שטאַרק פֿערמאַטערט, איהר ווילט הערען אַ מעשה נורא? וועל איך אײַך ערצעהלען!

אַלע: ערצעהלט רבי, מיר ווילען הערען,

רב: (ער גיבט זיך א קראַטץ אין פאַטילניצע) ביי שפעט אין דער נאַכט כמעט נאָך האַלבע נאַכט. מיין האָהן האָט שוין געקרייט און איך בין מיר געזעסען ביי מיין טיש, געשריבען אַ בריעף צו מייערע אַ בעקאָנטען רב אין פֿילדאָשאַטעמאַנענד דאָרף איך האָב איהם אין מיין בריעף געטרייט, דען ביי איהם אין שטאָרט איז געווען אַ שרעקליכער גרויסער פֿאַגראָם, דער אויסרייד איז געווען דער אַלטער בעוואוסטער בלכול „עלילת דם“. איך האָב איהם אין מיין בריעף געטרייט, הגם איך ווייס דאָס תנחומים העלפֿען יענעם נישט בעת זיין טוידטער ליגט פֿאַר זיינע אויגען. און בפרט פֿיל טוידטע יהודים וואָס זיי זענען גע'הרג'ט געוואָרען דורך גרויס רציחה, דורך עניים קשים ומרים. די פֿאַגראַמטשיקעס האָבען דעם רב'ס ווייב און מאַכטער געשענדעט... נאָכהער האָבען זיי דאָס הויז פֿאַרברענט מיט זיי צוזאַמען. נור דער רב איז נצול געוואָרען פֿון טויט, זיינער אַ נאָכבאַר אַ כריסט האָט אויף איהם רחמנות געהאַט און ער האָט איהם אַריינגענומען צו זיך אין שטוב און בעהאַלטען.

עס נואל: איך ווינט מײַך צו האָבען אַזא גרויסען חלק אין נן ערן ווי יענער כריסט וועט האָבען.

דוד: אַ צו גרויסען חלק ווינט איהר זיך, דער חלק וואָלט זיין גענוג פֿאַר אונז ביידען.

יוסף: עס איז געטהיג צו וויסען דעם נאָמען פֿון דעם כריסט. כדי שבת זאָלען מיר איהם כאַפֿען אין קלוי „מי שברך“.

עס נואל: ער איז — לויט אונזערע חכמים זאָגען — אַ שותף מיט נאָט אין מעשה בראשית. איהר ווייסט, האָבען אַ גרויסען שטאַרקען און רייכען שותף ווי נאָט איז, מעג זיך יעדער מענטש ווינטען.

דוד: רבי! ערצעהלט ווייטער וואָס עס האָט פֿאַסירט מיט אײַך.

רב: אין יענע הויז וואו דער רב האָט געוואהנט, איז אַ איד דורך אַ פֿענ-סטער אַרויסגעשפרונגען. האָבען איהם די חוליגאַנעס געחאַפֿט און אַבגעזעגט ביידע פֿיס. דער איד איז פֿון גרויס יסורים געשטאַרבען.

עס נואל: אַך אונגליקליכער יהודי, געוויס האָט ער געלאָזען אַ פֿרוי מיט קינדער.

רב: ניין, זיין פֿרוי און קינדער זענען אויך גע'הרג'ט געוואָרען דורך גרויס אַזוריות. זיין פֿרוי איז געווען אין ניינטען מאָנאַט... האָבען זיי ביי איהר אויפֿגעשניטען די בויך. איז דאָס קינד אַרויסגעשפרונגען, האָבען זיי איהם צוטערעטען מיט זייערע פֿיס און האָבען גענומען די פֿעדערן פֿון איהרע בעטגעוואָנד און אַריינגעשטאַפֿט צו איהר אין בויך. הכל מן השמים.

יוסף: נו, אונזער שולטאָן שווייגט?

רב: וואָס מיר שולטאָן. ער אין האַרצען האָט אויך אלע יהודים פֿליינד, ער ווייזט די שגאה נישט אַרויס, זי ליעגט ביי איהם מיט און האַרצען, דערפֿאַר בע-שטראָפֿען די פֿאַגראַמטשיקעס וויל ער נישט. נור הערט וואָס ווייטער איז געווען: שרייבענדיג דעם בריעף האָב איך אַיינגעדערעמלט, האָט זיך מײַך גע'חלום'ט אַז אַ גרויסער פֿייער האָט פֿון אַרון קדש אויסגעבראָצט, עס וואָלט געוויס אלע אידישע הייזער פֿערברענט געוואָרען, נור דער גליק איז געווען וואָס איין מענטש פֿון קלויז האָט גענומען שנעל די פֿלאַש וויין וואָס שטעהט שטענדיג אין אַרון קדש און האָט געזאָגען אויף דעם גרויסען פֿייער, האָט דער פֿייער קיין קראַפֿט געהאַט זיך צו פֿאַרשפּרייטען ווייטער, איז ער פֿערלאָשען געוואָרען און עס האָט קיין אַיינציגען יהודי געשאַדעט, איך האָב געוואָלט זעהען דעם אידישען רעמטער ווער ער איז. נור ווי אויף להפֿעים האָב איך פֿלוצלונג אויפֿגעוואַכט פֿון שלאָפֿ.

(עמנואל און דוד קוקען זיך אן פֿאַרוואַנדערט)

יוסף: רבי! וואָס קאָן אַזא וואַונדערליכער חלום בעדייטען, וואָס פֿאַר אַ פֿתרון זאָגט איהר אויף דעם?

רב: וועגען פֿתרון וועלען מיר שפעטער ריידען, יעצט הערט אויס וואָס ווייטער האָט מיט מײַך געטראָפֿען, איך האָב דעם בריעף געענדיגט שרייבען, עס האָט נור געפֿעהלט איך זאָל מיין נאָמען אונטערשרייבען און תחמתן מיט מיין חתימה, האָב איך אַ צווייטען מאָל זיטצענדיג פֿערמאַכט מייער אויגען און אַיינגע-דרעסירט. האָט זיך מײַך גע'חלום'ט: דאָס דער פֿתח בעצמו ובכבודו מיט פֿיל דינער. פֿאַליציי און סאָלדאַטען שלאַכטען די יהודים, נור אַנאַלטער געמליכער מאָן

מאכט זיי לעבענדיג. עס האט מיך זעהער שטארק געוואונדערט צו זעהען ווי גראב-
מאן דער קצב מיט זיין תכשיט דער בן יקיר—אזא יאהר אויף זיין טאטען—מיט
א מאכענדאנערין קוקען מיט שארע אויגען אויף דעם שמש—דאס מיינט מען דיר
עמנואל—ווי זיי וואלטען אלעבענדיגען דיר וועלען איינשלינגען, נור דו לאזט זיך ניט,
גאר אהן כעס, אהן רעש, האסט דו ביי זיי ארויסגעריסען די צונגען, אויסגעהאקט די
צעהנער, סקיים צו זיין „שני רשעים שברת“. נאכהער האסט דו זיי די שרעקליכע
אויגען אויסגעשטאכען. געבונדען זייערע הענד און פיס, א וועקענדיהרט זיי צו
א תליה און אלע דרייען אויפגעהאנגען. זיי האבען מיט אלע זייערע קרעפטען גע-
שריען: כובנו. שפלטו שקר, זייערע קולות האבען געהערט מענשען וואס וואהנען
א עק וועלט. איך האב געהאט פון דעם חלום א גרויסע הנאה, אזא פערענדיגען
וואס קאן בעסער ניט זיין. אט אויף א וועלכע מוסרים מיינט דער פסוק „אחרית
רשעים נכרתה“.

עמנואל: איהר רבי, זאגט, אז אמאל האט איהר אין הלומות ניט גע-
גלויבט, נו, און יעצט גלויבט איהר יא? האט א חלום וואס באמט צו בעדייטען?
אדער איהר גלויבט נאך יעצט אויך ניט?

רבי: איך קאן ניט זאגען אז איך גלויב ניט. ווייל אין דער תורה געפינען
מיר אמתע חלומות ווי צום ביישפיל יעקב אבינוס און יוסף'ס חלומות.

דוד: רבי! דאכט זיך אז נאט פלעגט מיט נביאים ריידען אין חלום. איז
דאך א סימן אז א חלום איז זעהר וויכטיג און ריכטיג.

רבי: הערט ווייטער וואס מיט מיר האט די נאכט געטראפען: איך האב
דעם בריף אונטערגעשריבען, נאך דעם האב איך זיטצענדיג איינגעדעמלט.
זיהע איך אין חלום ווי א גאנץ גרויסער טינער איז געקומען צו אונז אין קלויז. זיין
מויל האט ער געהאלטען אפען, פון ווייטען האב זיך געזעהען גראבע, לאנגע און
שפיטציגע צעהנער. מיט יעדען צאהן האט ער געקאנט טויטען א מענשען, ער
האט געקוקט אויף אלע זיטען ווי ער וואלט וועלען אונז אלעסן איינשלינגען.
פלוצלונג איז געקומען איינער פון אונזער קלויז. ער האט גענומען די פלאש וויין
וואס שטעהט אין ארון קדש, און אריינגעטרעפט עטלעכע טראפען וויין אין זיין
אפענע מויל, האט ער אנגעפאנגען אנטלויפען פון אונז, נור דריי מענשען האט
ער מיטגעשלעפט, זיי האבען אזוי שטארק געשריען אז איך האב אויפגעוואכט,
מעהר האב איך ניט געקאנט שלאפען, אד! וואו נעם איך אזא צדיק ווי יוסף איז
געווען, ער זאל מיר פוטר זיין די חלומות.

עמנואל: זעהט נור, רבי, פרעה דער קעניג אין עגיפטען האט אין איין
נאכט געזעהען א חלום נור צוויי מאל. איז דאס געווען אמת. קאן מען פער-
שטעהען אז איהר, רבי, האט אין איין נאכט געזעהען דריי מאל אין חלום איז דאך
דאס געוויס אמת.

רבי: דעם געשפרעך ווענען חלומות וועלען מיר בעזייטיגען. יעצט וועל איך
איך ערצעהלען וואס מיט מיר האט די נאכט ווייטער פאסירט. הערט אויס עס איז
שטארק אינטערעסנט: ווי איך האב אויפגעוואכט פון מיין דרעמלען האב איך
מעהר ניט געקאנט שלאפען. בין איך ארויסגעגאנגען פון מיין שטוב אויף דער גאס,
איך האב געוואלט געהען אין קלויז. פלוצלונג האב איך דערזעהען אסערקווייר-
דיגען נייעס, גראבמאן דער קצב איז שנעל געלאפען צו דעם פחה און איז אריין
צו איהם אין שטוב, אלעאנע צייט בין איך געשטאנען אויף דער גאס, געווארט
אויף איהם ער זאל פון דארטען ארויסגעהען, איך בין אויף דער גאס לאנג
געשטאנען ביז מיר איז שטארק קאלט געווארען בין איך געקומען אהער.

עמנואל: וואס האט איהר, רבי, איהם בעדארפט?

רבי: איך האב איהם געוואלט זאגען דאס מארגען פריה וועל איך פון איהם
אראפנעהמען דעם חרם, אבער איך האב איהם ניט געקאנט ערווארטען.

יוסף: וואס קאן גראבמאן דארפען נאך האלבע נאכט ביי דעם פחה? זיין
לויפען צום פחה אין דער צייט, איז מיך שטארק ניט געפאלען, ווייל דאס איז
ניט גאר אומזאנסט. ניט פשוט... ווי עס ווייזט אויס מיינט ער קיין גוטעס צו
טהון מיט אירען, ער האט געוויס געבראכט צום פחה א געהיימע נאטה-
ווענדיגע מסירה.

רבי: וואס האבען מיר מורא פאר איהם? וועלכע שלעכטעס קאן ער אונז
טהון? [עמנואל אן א זיט: יעצט מען ער זיין א גבור, א חואט]. מיר אלע זענען ברוך-
השם עהרליכע אידען, מיר געהען בדרך הישר ווי אונזער הייליגע תורה לערנט
אונז, גענען די לאנדעסגעזעצטע טהוען מיר אויך גאר נישט. וואס קאן אונז
א מענש טהון? אז אונזער גויסער שטארקער פארשטינער גאטט היט אונז, אמת,
עס טרעפט אז מיט איין האנד שטראפט אונז גאט דערפאר מיט די צווייטע האנד היילט ער
אונזערע וואונדערן. אשרי המאמין, וואויל איז דעם מענשען וואס פערזיכערט זיך אויף גאט.
עמנואל: איך מוז איך, רבי, זאגען דעם אמת אהן א ברעקעל חניפה
אז איהר זיט א חכם עדיף כנביא, איהר האט דעם קצב אריינגעלעגט אין חרם,
ער איז ווערט די שטראף, סוף מעשה במחשבה תחילה, זיין סוף ווייזט וואס ער
איז פריהער געווען.

רבי: עס איז פלאי פלאים, דער מענש דארף נור מאכען איין פאלשען טריט
אין לעבען, נאכדעם ענטוידער ער פאלט און צוברעכט אלע זיינע ביינער, אדער
ער פארבלאנדעט, פארקריכט וואו אפילו די שדים קומען אהין ניט... ווען ער
טהוט נור איין קלייניקע עבירה'לע איז נאכדעם עבירה גוררת עבירה, ער ווערט
א הולטאי, א כל-בניק, א עובר ישראל, כל הצרות ליידען אידען פון אועלכע
יונגאצעס, די רעגירונג רעכענט יעדען מסור פאר א איד און זי גלויבט זיינע
מסירות, און ער באנוצט זיך מיט דעם און מאכט אונגליקליך פיל מענשען.

דוד: מיר דוכט זיך, רבי, אז דאָס איז נישט אַ כלל, ווייל מיר זעהען פֿיל מאָל דאָס אַ איר זינדונג געגען גאָט און געגען כל ישראל, נאָכדעם ווערט ער אַ בעל תשובה, ד. ה. אַנאָרדענטליכער איר.

רבי: דאָס קאָן נור טרעפֿען ביי אַ תלמיד-חכם און אויך נישט אלע מאָל, דערפֿאַר שטעהט אַ בעל תשובה אזוי הויך, ווייל דאָס איז אַ זעלטענהייט, אָבער ווען אַ פראָסטער מענטש פֿאַנגט אָן צו זינדונג ווערט ער ערגער ווי אַ חיה רעה, ער מאַכט אונגליקליך אונשולדיגע מענטשען, דורך איהם ווערט שם שמים מחלל. עמנואל: עס קאָן זיין אז גראָבמאָן וויל אפֿשר מסרן אויף אונז כדי זיך נוקם צו זיין אָן אייך. רבי, פֿאַר דעם חרם.

רבי: וואָס קאָן ער אויף אונז מסרן אז מיר האָבען גאָר נישט געזינדיגט. עמנואל: אויף אַ יודען איז נישט שווער צו געפֿינען אַ חטא, און אז עס איז נישטאָ, קאָן אַ מסור אויסטראַכטען וואָס נישט געשמויגען נישט געפֿליגען, די יודענ-פֿיינדע הערען צו זיינע ליגען און מאַכען דערפֿאַר אַפאָגראַם.

יוסף: דער קצב וויל אַריינלאָזען זיינע גיט צו אונז, ער וויל.... דוד: (שלאגט איבער זיינע רייד) נו, און אז ער וויל איז וואָס? מיר לעבען דאָך אין טירקיי, אונזער רעגירונג ערלויבט טהון אלס וואָס עס איז נור נישט געגען די לאַנדעסגעזעצע.

רבי: אַ בשרר פֿרומער איר דאָרף זיך פֿאַר קיין זאך נישט שרעקען, גאָט היט אונז, ער איז אַ טהייערער שומר, די פֿאַלשע בלכולים ווערען צערשטערט. עמנואל: אמת, רבי, אונזער גאָט איז שטאַרקער און קליגער ווי אלע שונאי ישראל.

ליב דראָנג: איך בין אפֿילו דעם קצבס אַנאָהנטער קרוב, קאָן זיין אז מיינע רייד וועלען אויף אייך נישט ווירקען, נור איך מוז אייך זאָגען דעם אמת, איהר, רבי, זאָגט וואָס איהר ווילט, לפֿי דעתי איז אויף דעם קצב אַ גרויסער רחמנות. ער האָט אַ ווייב מיט קינדער וואָס שטאַרבען פֿון הונגער, איהר, רבי, דאָרפֿט געהען אין גאָסטעס דרכים אזוי ווי ער איז אַרחים וחנן, ווי דער פֿסוק זאָגט ורחמי על כל מעשיו, אזוי דאָרפֿט איהר רחמנות האָבען און נישט פֿאַר'משפט אַ פֿאַמיליע זאָלען פֿון הונגער שטאַרבען.

רבי: איהר הייסט מיר געהען אין גאָסטעס דרכים, דאָכט זיך איך טהוע ווי גאָט האָט געשריבען אין דער הייליגער תורה ובערת הרע מקרבך, ווייסט איהר דען נישט אז איינער איז מחלל שבת בפרהסיא איז ער חוטא ומחטיא את הרבים און פֿון דעסמוועגען ווען ער וואָלט נישט געווען אַ גארעשער בעל גאווה, וואָלט ער געקומען צו מיר זיך מתודה זיין און פֿאַרשפּרעכען אז ער וועט פֿרימער ווערען, וואָלט איך דעם חרם באַלד אַראָבגענומען פֿון איהם, ווייל איך האָב איהם קיין שלעכטעס געוואָלט טהון נור אַ שטראשע געבען.

עמנואל: ווי זע דען? אַ קצב דאָרף וויסען אז די וועלט איז נישט העקער.... ער האָט נישט בעדאָרפֿט פֿאַרגעסען אז איהם רעכענט מען אלס דוחאָוונער איר, זיין געשעפֿט איז אזעלכער וואָס פֿרומע אידען דאָרפֿען זיין אָן איהם אָנגעטרויט, מעג דער רב געבען אַ סטראשע.

ליב דראָנג: אַ שטענע סטראשע, יענעם געהט אַרויס די נשמה פֿון שרעק, ער ווערט אונגליקליך אויף זיין גאנצען לעבען, עס קאָן זיין ווען איהר, רבי, וואָלט געשיקט איהם רופֿען וואָלט ער געקומען צו אייך און ער וואָלט הרמה געהאט אויף דעם חטא צו טראָגען אַ מיכל אין קעשענע אים שבת, עס קאָן זעהער מעגליך זיין אז ער האָט פֿאַרגעסען אז אין שטאַרט איז קיין עירוב פֿאַראַן.

רבי: איך האָב געטהון ווי איהר זאָגט, איך האָב געשיקט מיין שמש איהם רופֿען צו מיר, דאָכט זיך אז איך האָב יוצא געווען ליל הדעות, ער אָבער האָט געענטפֿערט דעם שמש שרעקליכע שטענדיכע ווערטער, איך וויל נישט ווידערהוילען וואָס ער האָט געזאָגט.... אויב אזא פֿיינער בחור בינסט דו—האָב איך ביי זיך געטראַכט, וועל איך דיר ווייזען, ווער פֿון אונז איז עלטער און שטאַרקער.

ליב דראָנג: הייסט דאָס, רבי, אז איהר האָט דעם חרם געגעבען ווייל ער האָט אייך באַליידיגט, אויב אזוי איז דאָך דאָס נור צוליב אייער כבוד, האָט איהר דאָך געוויס געקאָנט איהם כוחל זיין.

רבי: הלילה וחלילה, נישט פֿון מיין כבוד וועגען האָב איך דאָס געטהון נור לכבוד התורה, ווען אַ מענטש טהוט געגען די תורה מוז ער באַשטראַפֿט ווערען. ליב דראָנג: ווען אַרב וויל געפֿינט ער אַהיר, האָט שוין יענער נישט געטהון געגען די תורה.

רבי: ווען קאָן אַרב געפֿינען אַהיר? אז עס איז פֿאַראַן אַהיר, אָבער אז עס איז נישטאָ, קאָן קיין רב געפֿינען. נור לאָמיר דעם געשפּרעך לאָזען אויף אַנאָדערשט מאָל. יעצט וועלען מיר געהען אַהיים סבער חמץ זיין. און ווי עס וועט ווערען טאָג וועלען מיר קומען אַהער דאוונען:

(אלע אב)

פארהאנג פאלט

ענדע דריטער אקט

פיערמער אקט. ערשטער אויפטריט.

(דער זעלביקער קלויז, עמנואל, דוד און יוסף זיטצען ביי א טיש;
האלטען פאר זיך אפענע גמרא'ס, שאקלען זיך הין און הער און
זינגען א נגון ווי עס ווערט געלערנט גמרא.)

דוד: פֿאַר וואָס מיר וועט קומען שװער אויף יענע וועלט פֿאַר מיין לערנען,
ווייס איך נישט, מיר דוכט זיך אז דעם שװער הלימוד נעהם איך אָפּ אויף דער וועלט,
דער גרעסטער מיליאָנער איז נישט אין שטאָנד ביי מיר אָפּצוקויפֿען דעם הענטל וואָס
איך האָב פֿון מיין לערנען, איין מינוט קורט רוח פֿון לערנען איז ביי מיר טהייערער
ווי אַלע גרעסטע פֿערנאָניגען וואָס זענען פֿאַראַן אויף דער גאַנצער וועלט.
יוסף: דו זאָגסט אַפֿילו גאַנץ ריכטיג, פֿון דעסטוועגען וועלען די לערנער
בעקומען שװער אויף יענער וועלט, ווייל דאָס איז אַקוראַד ווי אַ מענטש וואָס געהט
אַריין אין אַ גרויסען בשמים געשעפֿט און ער בלייבט דאָרטען אַ ליינגערע צייט
ציהען אָן זיינע קליידער דעם ריח פֿון די בשמים. די זעלביגע איז מיט די נשמה.
ווען דער גוף לערנט תורה. ווערט זי אָנגעצויגען מיט דעם ריח התורה וואָס זי
האַט דערפֿון גרויס פֿערנאָניגען אויף יענער וועלט און דער גוטער געשמאַקער ריח
ווערט קיין סאָל נישט אָבגעשאַלט. אָט דאָס איז דער שװער אויף יענע וועלט
פֿאַר דעם לערנען.

עמנואל: דערפֿון פֿאַרשטעה איך: ווען דער גוף זינדט. ווערט די נשמה
אָנגעצויגען מיט אַ שלעכטען ריח, אַלע ריינע נשמות אָנטלויפֿען פֿון איהר. זי האָט
דערפֿון גרויסע יסורי הנפש וואָס אַ מענטש ווי לאַנג ער לעבט קאָן דאָס נאָר
נישט פֿאַרשטיין.

(עס הערט זיך גרויסע קלעפּ אין טהיר)

עמנואל: דאָס איז קלעפּ פֿון ידי ידיו עשו (אלע דריי קוקען דורכן פענסטער).
דוד: אהא, פֿאַליציי סאַלדאָטען און דער פחה בעצמו וכבֿודו האָבען
אַרומגערינגעלט אונזער קלויז. זיי וועלען זוכען אַ געבֿינגען טאָג.
יוסף: זעהט נור, גראָבמאַן מיט זיין בן-יקיר מיט אַ זינגע פֿרויענצימער
זענען אויך אין מיטען. איך האָב מורא, עס פֿאַלט אויף מיך אַ אימה ופחד. טאָמער
צעפען זיי אונז.

דוד: פֿאַר פֿאַליציי איז נישטאָ וואָס מורא צו האָבען, אָנהערליכען מאַן צעפען
זיי קיין סאָל.

(זיי הערען שטארקערע קלעפּ אין טהיר)

עמנואל: קאָפּ אָן וואַנד! וואָס פֿאַר אַ בייזע קלאָפּענעם אויף זיי?
(ער שרייט) ווער איז דאָרטען?

פחה: (הינטערן טהיר מיט אַ קוויטן) זידעס! עפֿענט שנעל די טהיר. זען
נישט צוברעכען מיר די טהיר. זיי טהיילען זיך דאָרטען מיט די חלקים בלוט פֿון
מיין ליבע טהייערע אונגליקליכע מאַכטערל.

(עמנואל עפענט די טהיר, שפּרינגט אָפּ פֿון טהיר צום טיש, כדי

זיי זאלען מיינען אז ער שרעקט זיך)

אויפֿטריט פחה, פאליציי, סאַלדאָטען, גראָבמאַן, וואָלף און פממה.

פחה: (ער קוקט זיך ארום פֿון אלע זייטען) דער רב און דער שוחט זענען דאָ
נאָר נישטאָ? זאָל געהען איינער פֿון אייך רופֿען דעם רב און איינער—דעם שוחט.
איך האָב זיי געטהיג, זיי וואָהנען ווייט פֿון היר?

דוד: נישט ווייט. קום יוסף מיר וועלען זיי רופֿען:

פחה: איהר ביידע זאָלט אויך קומען צוריק. דאָרום שאַדעט נישט איהר זאָלט
האָבען אַ פֿאַר באַגלייטער. (ער גיבט אַ וואונק צו די פאליציי און סאַלדאָטען זיי זאלען מיט
געהען מיט זיי. דוד יוסף מיט צוויי פאליצייסקע און צוויי סאַלדאָטען אב.)

פחה: וואָס טהוסט דו דאָ אין קלויז?

עמנואל: איך בין דאָ אַ שמש.

פחה: שוין לאַנג?

עמנואל: שוין דרייסיג יאהר. פריהער האָט דאָ געדויעט מיין זעעליגער
פאָטער. אז ער איז געשטאָרבען בין איך געבליבען דאָ אויף זיין אָרט.

פחה: עס קומען אָהער פֿיל מענטשען דאָוונען?

עמנואל: אונגעפֿער אַ צעהן מנינים.

פחה: זענען זיי אַרמאָדאָקסען, אָדער רעפֿאָרמירטע?

עמנואל: אַלטמאָדישע פֿרומע יהודים,

פחה: זענען זיי רייך אָדער אַרעם?

עמנואל: נישט רייך נור בכבודיגע מענטשען.

פחה: פֿון וואָנען עקסעסמירט די קלויז ווער גיבט די אַלע אויסגאָבען?

עמנואל: יעדער אַרעמאָן גיבט וויפֿיל ער קאָן,

פחה: וואָרום איז קיינער נישטאָ אין קלויז נור איהר דריי?

עמנואל: זיי, דער רב שוחט און נאָך פֿיל יהודים זענען שוין געווען,

זיי זענען אַוועקגעגאנגען אַהיים אויף אַ וויילינקע, זיי דאַרפֿען באַלד קומען.

פחה: קומען זיי דאָ אַלע טאָג אַזוי פֿריה?

עמנואל: ניין, נור היינט, ווייל עס איז ערב פסח דאָרף דער רב מיט

די גבאים זיך מיישב זיין דאָס ערשטע וואו זיי זאלען באַקען די מצה שמוחה,

און ווער עס זאל העלפֿען באַקען, דען נישט אויף אלעמען וויל זיך דער רב אַנטרווען, די מצוה איז שטאַרק הייליג, וועהלט ער אויס נור גרויסע עהרליכע אידען.

גראַב מאַן (אן אייז): ער רעדט נאָך בעסער ווי געוואונשען, עס שטימט מיט מיין שסירה.

פחה: דו האָסט דאָך געזאָגט „דאָס ערשטע“ וואָס איז די צווייטע? עמנואל: דאָס צווייטע: ערב פסח האָבען די גבאים מיט דעם רב צו בעזאָרגען די אַרעמע יהודים מיט מצה און וויין, קומען זיי צוזאַמען אין קלויז זיך מיישב צו זיין וועגען דעם ענין.

גראַב מאַן (אן אייז): אנט צומהיילט דער רב יעדען זיין חלק בלוט. עמנואל: דער הערר פחה האָט מיר שוין געפֿרעגט פֿיל פֿראַגען, איך וויל מיך ערלויבען פֿרעגען איין פֿראַגע: וואָס טהוּט דער ה' פחה ביי אונז אין קלויז אזוי פֿריה? אפשר האָט איהר יאָהר־צייט וועלען מיר טרינקען „תיקון“ מערקווירדיג איהר זענט געקומען מיט אַנ־אייגענעם „מנין“ מענטשען נ, צו וואָס דאַרפֿט איהר דעם רב מיט דעם שחט?

גראַב מאַן (אן אייז): באלד וועט ער אויפֿהערען זיך צו חכמה'נען. פחה: חכמות אָן אַ זייט, איך האָב קיין יאָהרצייט און נישט צוליעב דעם האָב איך געבראַכט אַמנין מענטשען. איך בין אַהער געקומען צוליעב דעם מאַכען אַאונטערזוכונג ביי אַיך אין קלויז. וויל איך דאָס דער רב מיט דעם שחט זאָלען אויך דערביי זיין.

עמנואל: אַהא, יעצט פֿערשטיי איך, דער הער פחה פֿערלאַנגט דאָס מיר אלע זאָלען העלפֿען זוכען.

פחה: עס וועט זיין פֿרעהליכער איהר אלע זאָלט זיין דערביי. (אסאלדאט קלנגט מיט קייטען וועלכע ער האלט אין האַנד) דען פֿילייכט געפֿין איך דאָס וואָס איך בין געקומען זוכען. דאַרף איך אַיך אלעמען האָבען ביי דער האַנד, איך וועל אַיך אַנטהון מיט נייע קאָסמיומען און די קייטען פֿון אויבען.

גראַב מאַן (אן אייז): ביי מיר אייף דעם הויף האָב איך געמאַכט אַ תּלִיה הויך עס וועט זיין אַרס זיי אלעמען אויפֿצוהיינגען.

עמנואל: (אן אייז) דער ערשטער המן האָט אויך געמאַכט אַתּלִיה — פֿאַר זיך.

אויפֿטריט רב, שחט, דור, יוסף, פּאָליצייסקע, סאָלדאַטען,

(דער רב פֿרייכט ווי איינער וואס ווערט פארמאטערט פון האסטיג לופען).

פחה: זאָגט מיר, רבי ברוך, וואָס זענט איהר אזוי שטאַרק ערשאַקען? ווייכט איהר דען נישט אַז עהרליכע מענטשען דאַרפֿען פֿיר פּאָליציי קיין מורא האָבען, וויל אַרדענטליכע אונשולדיגע בירגער האָבען מיר ליב, נור אַ פֿאַרברעכער

אַ מערדער, וואָס טהוּט געגען די לאַנדעס־געזעצן, צום ביישפּיל ער עסט פֿרעמדע בלוט, דער מענטש ווערט בעשטראַפֿט.

רב: איך פֿרייך נישט וויל איך שרעק מיך, נור וויל איך בין צו שנעל גע־לאַפֿען פֿון מיין הויז. אויף דער עלטער מאַכט יעדער שנעלער שריט אַ גרויסע ווירקונג און דאָס וועט איהר אַיך הערר פחה איבערצייגען מיט פֿונפֿציג יאָהר שפּעטער. גראַב מאַן (אן אייז) אַביסעלע חניפֿה נור אומזאָנסט!

פחה: הערט אויס רבי ברוך וואָס איך וועל אַיך זאָגען: ביז יעצט האָב איך געשעצט אַ יהודים'שען רב אַלס איש אמת, וויל איך בלייבען ביי מיין גלויבען, אַלזאָ זאָלט איהר מיר זאָגען דעם אמת: לויט די געזעץ פֿון אייער תּורה דאַרפֿט איהר האָבען מאַחטעדאָנישע אַדער כּריסטליכע בלוט איינצוקנעמען אין אייערע מצה? אויב אייער תּורה באַפֿעלט דאָס אַיך צו טהון. דאַרפֿט איהר נישט בעשטראַפֿט ווערען, וויל די תּורה איז פֿון גאָט. איז זי פֿיל קליינער ווי אַלע מענטשען, ווען אָבער איהר וועט מיר דעם אמת נישט זאָגען. איהר וועט פֿער־לייקענען אַז יהודים — וועט איהר זאָגען — ברויכען קיינע בלוט און איך וועל זוכען ביי אַיך אין קלויז און וועל יאָ געפֿינען מענטשליכע בלוט, דאָן וועט איהר מיט אַייער גאַנצע געמיינדע פֿאַלען דורך מיין שאַרפֿען שווערד (ער קלאַט מיט זיין לאנגען שווערד אויף דער ערד) אַלזאָ יעצט עהדער איך פֿאַנג אָן צו זוכען, האָט איהר צייט זיך מודה צו זיין, און באַשטעטיגען אַז דאָס וואָס גראַבמאַן מיט זיין זאָהן האָבען מיר ערצהלט איז אמת. איהר האָט גע'הרג'ט אַ מאַחטעדאָנישעם קינד.

פסמה: יהודים, רוצחים, בלוט פֿרעסער גיבט אָב מיין קינד, ווען נישט שטאַרב איך דאָ פֿאַר אייערע אויגען: איך קאָן די צרה נישט ערטראָגען. (צום רב מיט מער התפעלות) דאָס בלוט פֿרעסט איהר, אָבער דאָס פֿלייש פֿון מיין קינד עסט איהר דאָך נישט. טו גיבט מיר אָפּ איהר טויטען קערפּער,

פחה: בערוהיג דיך נאָך אַביסעלע, איך וויל הערען וואָס דער רב וועט מיר ענטפֿערן. (צום רב) נ: רבי וואָס זאָגט איהר, רעדט, אויב איהר האָט וואָס צו ריידען.

גראַב מאַן: אַ ברירה האָט ער! בעל כּרחו זעט ער זאָגען ליגען.

פחה: נישט באַליידיג בעפֿאַר איך געפֿין בלוט.

רב: אונזער תּורה אַסרת אויף אונז צו עסען בלוט אפילו פֿון אַ בהמה, חיה, און עוף בִּפְרֵט בלוט פֿין אַ מענטשען טאָרען מיר געוויס נישט עסען.

פחה: „פֿון אַ מענטשען“. אונז רעכענט איהר נישט אַלס מענטשען לויט אַייער תּורה זענען מיר טמאים, ערגער ווי שרצים ורמשים

רב: אויב עס זאָל זיין ריכטיג ווי איהר זאָגט, וואָלטען מיר דאָך נישט טאָרען זיך אפילו אַנריהרען אָן אַיך. בִּפְרֵט עסען געוויס נישט.

פחה: אַייער אַנעלעהרטער פֿאַרנעהמער מאַן וואָס האָט שטודירט די יהודים'שע תּורה און די גאַנצע ליטעראַטור, דאָס הויפט די אַלמג רעליגיאָנע

ביכער, האָט מיר ערצעהלט דאָס ניט אלע יהודים דאַרפֿען מאַחמערדאָנישע אָדער כריסטליכע בלוט אויף פסח, נור די רבנים, צדיקים חסידים א. ו. וו.

ר ב: עס איז ידוע אז דער נאמען "פרומע" רופֿען מיר די יהודים וואָס זענען מקיים די תורה, לסוף וועלען די פרומע יהודים טהון פֿערקעהרט ווי עס שטעהט אין דער תורה? דאָס זיך די תורה האָט שמרענג זעהער שטאַרק שמרענג פֿער- באַטען צו עסען בלוט, יעצט באַרעכענט מיט אַייער גרויסען שכל, די תורה איז געגעבען געוואָרען מיט פֿיל יאָהרען פֿריהער ווי דער מאַחמערדאָנישער גלויבען איז געגרינדעט געוואָרען, אין די צייטען פֿון דעם נותן התורה זענען כריסטען נאָך אויף דער וועלט ניט געווען, אַלזאָ ווי אזוי וועט די תורה שרייבען אז אירען זאָלען געברויכען מאַחמערדאָנישע אָדער כריסטליכע בלוט?

פ ח ה: דאָס איז אמת, איך אלס נייגירדע האָב געלערנט דעם חומש, דאָר- טען איז געשריבען דאָס "אל ל ע" בלוט איז פֿערבאָטען צו עססען, אָבער די פרומע יהודים דאָס הויפט די רבנים האָבען קבלה ספרים און דאָרטען איז דייטליך געשריבען אז אַ פרומער יהודי דאַרף מאַחמערדאָנישע אָדער כריסטליכע בלוט אַיינצוקענטען אין מצה שמורה,

ר ב: מיר האָבען קבלה ספרים, אָבער זיי האָבען קיינע רעכטע מתיר צו מאַכען אַ זאך וואָס די תורה שבכתב האָט בפֿירוש גע'אָסרת', די קבלה ספרים האָבען נור דאָס רעכט צו ערקלעהרען דייטליך די דינים וואָס די תורה שבכתב שרייבט ברמז. אָבער זאָגען פֿערקעהרט ווי די תורה שבכתב שרייבט בפֿירוש, טאָר די קבלה ניט.

פ ח ה: ווי אזוי קאָנען אזוי פֿיל מאַחמערדאָנער און כריסטען אויסטראַג- טען אויף אַייד אזא ליגען, אזא פאַלשען בלבול, מסתמא איז דאָך עפעס יא אמת —

ר ב: פֿון אלע זייערע פֿאַלשע בלבולים ווענען עלילת דם איז אפילו איין וואָרט אויך ניט אמת. ליגען פֿון אָנפֿאַנג ביז ענדע און אויף אַייער פֿראַגע איז אַ פשוט'ער צנטוואָרט: עס איז ידוע אז אַ שטאַרקער וויל אַיינשלינגען אַ שוואַכערען פֿאַר איהם, דאָס זעהען מיר ביי אלע לעבענדיגע בעשעפֿענעם אויף דער גאַנצער וועלט, דער מענטש איז אויך אָהנע אויסגאָהמע. נור דער מענטש וואָס קאָן יענעם ניט אַיינשלינגען, וויל ער איהם לפחות אונגליקליך מאַכען, בערויבען, שטיקען, דריקען, שלאָגען, פייניגען נור אזוי ווי בעפֿאַלען אויף אונשולדיגע מענטשען פֿאַסט ניט פֿאַר די ציוויליזירטע וועלט געפֿינען זיי אַנ'אויסרייד "עלילת דם", ווערט שוין הותרה הרצועה אַבער ווייז צו מיינע רייד אז זיי זענען ריכטיג, קאָנט איהר, הערר פחה. לעזען די אלטע וועלט געשיכטע, וועט איהר דאָרטען געפֿינען אַמערקווירדיגען פֿאַקט וואָס איהר אליין וועט דאָס שטאַרק בעוואונדערן, נעמליך: אין דער צייט וואָס די מאַחמערדאָנער זענען געווען שטאַרקער ווי די כריסטען האָבען זיי דעם זעלביגען בלבול "עלילת דם" געמאַכט

אויף די כריסטען ווי זיי מאַכען יעצט אויף אונז, אין מאַנכע לענדער ווערט דער יהודי בעשולדיגט אז ער איז אַ מלאך המות, ער ברענגט אַלערליי קראַנקהייטען אין לאַנד, בכּן איז כשר וישר צו בערויבען דעם אידען.

פ ח ה: אָט דער מענטש (ער צייגט מיט זיין פינגער אויף דעם קצב) האָט מיך אויפֿגעוועקט פֿון מיין ויסען שלאָף און ער האָט מיר ערצעהלט צוויי וויכטיגע געגענטשטענדע נעמליך: דאָס ערשטע: איהר רעכענט איהם אלס פרומער גאָטטעם- פֿאַרשטייגער יהודי, האָט איהר איהם געוואָלט מוכה זיין געבען אַ חלק בלוט אויף פסח און טאָקע היינט פֿאַרמאָג זאָל ער קומען אָהער אין קלויז געהטען זיין חלק בלוט, האָט ער מיך מיטגענומען איך זאָל זעהען מיט מיינע אויגען ווי איהר גיבט איהם דאָס בלוט, והשנית: זיין זאָהן וואָלף האָט געזעהען דורכ'ן לאַך פֿון מהיר וואו עס ווערט די שליסעל אַריינגעשטעקט, ווי איהר מיט נאָך עטליכע יהודים האָבען געקוילעט אַ מאַחמערדאָנישעם קינד און דאָס בלוט אַריינגעגאָסען אין אַיין פֿלאַש.

פ ח ה: יהודים, רוצחים, בלוט פֿרעסער! גיבט מיר אַפּ מיין ליב קינד, אַם וועגנעסטען דעם טויטען קערפּער, אַניט שטאַרב איך דאָ אויף אַנ'אַרט, געוואָלד, בלוט-פֿרעסער, איך וועל דאָס ניט אויסהאַלטען (זי רייסט זיך די האַר פון קאפּ און שטעלט אויס צוויי קולאקעס, זי וויל שלאָגען דעם רב) איך מוז איהם באַלד אויסרייסען די לאַנגע באָרד נאָכדעם דערשטיקען.

פ ח ה: בערוהיג דיך נאָך אַ קליין וויילע. באַלד וועלען מיר אלס וויסען אויף קלאָהר (צום רב) וואָס ענטפֿערט איהר אויף די רייד פֿון די צוויי ערים?

ר ב: אלע ווייסען דאָס גראָבמאַן איז מחלל שבת בפֿרהסיא, אזא הפֿקר מענטש קאָן פֿערקויפֿען טרפֿה פֿלייש אלס כשרה, דערפֿאַר האָב איך אויף איהם אַרויפֿגעלעגט אַ חרם, קויפט קיין יהודי ביי איהם פֿלייש. זעלבסט פערשטענדליך אז ער איז שטאַרק אין כּעס און זוכט אַ געלענענהייט צו געדעמען נקמה פֿון אלע יהודים, ווי המן הרשע האָט געטהון, צוליב זיין כּעס אויף איין מרדכי'ן האָט ער געוואָלט פֿערטיליגען אלע יהודים, און אויף די עדות פֿון זיין כשר קינד קאָן איך אַייד באַלד ווייזען אז ער זאָגט ליגען.

פ ח ה: איך בין זעהער שטאַרק נייגיריג. וויסען ווי אזוי קאָנט איהר אזא זאך באַלד ווייזען?

ר ב: גאַנץ פשוט, שטעלט איהם אַוועק ביי דער מהיר פֿון יענע ווייט קלויז, זאָל ער קוקען דורך די לאַך פֿון שלאָס און זאָגען וואָס מיר וועלען דאָ אין קלויז טהון. איך ווייס אז דער וואָס קוקט אין עפֿענונג קאָן ניט זעהען וואָס עס ווערט אין קלויז געטהון.

וואָלף: (אן אַזוי) אזא חכם איז ער, וועל איך מיך געהטען צו איהם (צום פחה) ערלויבט מיר גרויסער הערר צי ריידען אַ ביסעל מיט דעם רוצח, (ער ווייזט אויף דעם רב).

פחה: איך ערלויב דיר.

וואָלף: זאָגט מיר, איהר בלוט פֿרעסער, ווי לאַנג נאָך וועט איהר זיין פֿערפֿיהרטע מענשען זיך האַלטען שטאַרק אָן דעם געפֿערליכען תלמוד. אַלע די וואָס זענען ניט יהודים זאָגען אז דער תלמוד איז זעהער אַגעפֿערליכער ספֿר פֿאַר אַלע נאָציאָנען וואָס גלויבען ניט אין ווינע רייד, אַפֿילו פֿאַר פֿיל יהודים איז ער אויך אַ שטן המשחית. דען זאָל אַ יהודי טהון די קלענסטע זאָך גענען דעם תלמוד ווערט ער הפֿקר. איבער אַ נאָרעשקייט וואָס עס איז ניט ווערט צו ריידען דערפֿון, למשל: טראָגען אַ שנופֿטוך אין קעשענע שבת אין רשות הרבים אָהן אַ עירוב, מאַכט דער רב יענעם אונגליקליך אויף עוויג, אין תלמוד איז געשריבען אז פֿרומע יהודים דאַרפֿען און מווען געברויכען מאַכענדאָנישע אָדער כריסטליכע בלוט אויף פֿסח.

דוד: (גיבט זיך אַ טרייסעל מיט אַלע גלידער און פאלט איהם אריין אין מיטען ריידען) אַך וואָלף! דאָס איז אַ גרויסער נידערטרעכטיגער ליגען (מיט מער התפעלות) אַזעלכע ווערטער דאַרפֿען ריידען שכורים, משוגעים, עוכרי ישראל, וואָס האָבען קיין מאָל ניט געלערנט, נור עס ווילט זיך זיי אונגליקליך מאַכען אונשולדיגע מענשען, (מיט קולות) אין גאַנצען תלמוד זענען אַזעלכע נאָרעשע באַרבאַרשע לעפֿערליכע ווערטער ניטאָ, אַפֿילו אַרמו דרמיוא אויך ניט. אָט זאָל דער גרעסטער תלמודיסט זאָגען דעם אָרט וואו עס געפינט זיך אַזאָ שרעקליכער מיראָנישער דין.

פחה: אפֿשר אין אַנאָדער קבלה ספֿר, ווי איך האָב געהערט זענען ביי די רבנים פֿאַראַן נאָך הייליגע ספֿרים אויסער דעם תלמוד, וואָס זיי, די רבנים, רעכענען די ספֿרים הייליג ווי דעם תלמוד.

רב: אין קיין ספֿר, ניט אין אַ מדרש, ניט אין זהר ניט ערגעץ וואו זענען פֿאַראַן אַזעלכע ווערטער.

וואָלף: אַ מאָל אין די אַלטע גמרא'ס איז דאָס געווען געוויס געדרוקט: נור אז די יהודים האָבען אָנגעפֿאַנגען צו האָבען דערפֿון גרויסע צרות, האָבען זיי דעם דין ניט געדרוקט מעהר. איך ווייס נאָך מעשיות וואָס די יהודים אַליין זאָגען דאָס אַמאָל איז געווען געדרוקט אין תלמוד, נאָכדעם משום דרכי שלום, אָדער מחמת מורא, האָבען זיי דאָס אויסגעמעקט פֿון תלמוד און אפֿשר האָט דער צענוואָר דאָס אויסגעמעקט.

יוסף: העראויס דו עוכר ישראל! עס זענען שוין געווען געלעהרטע כריסטען וואָס האָבען געהאַט אַ גרויסע ידיעה אין די יהודים'שע אַלטע ליטעראַטור. זיי האָבען געהאַט אַ אויפֿטראָג פֿון קעניגע און פעבסטע צו זוכען אין די אַלטע גרויסע ביבליאָטקן וואָס דאַרטען זענען פֿאַראַן אַלטע ספֿרים פֿון די ערשטע דרוקען באַלד נאָך גוטענבערגס ערפֿינדונג, די געלעהרטע האָבען געזוכט אין ש"ס. מדרש. זהר. שאלות ותשובות. און נאָך אַנדערע ספֿרים וואָס זענען ביי די יהודים הייליג, ווי

האָבען אָבער גאָר נישט געפֿונען אַפֿילו אַרמו דרמיוא או אַ יהודי דאַרף בלוט. רב: וואָס האָבען זיי זיך צוגעזעפֿעט צו דעם תלמוד. ווי קומען אַזעלכע אַפֿקורסים גאָר דערמאָנען זיין נאָמען?

פחה: נאָך אַלע אייערע אַנטוואָרטען בלייבט דאָך די פֿראַגע ווי אַזוי קאָנען עהרליכע מענשען זיך איינבילדען און גלויבען אַזאָ געפֿעהרליכען בלבל? אָט למשל איך וויל ניט בערויבען די יהודים איך פֿערלאַנג פֿון זיי קיין איינציגען פֿיאַסמער. פֿון דעסטוועגען גלויב איך אויך אז רבנים ברויכען בלוט אויף פֿסח. רב: זיך איינבילדען אין אַ זאָך איז גאָר ניט שוועהר, אויב איהר, הערר פחה, וועט מיך ערלויבען, וועל איך אייך ערציילען אַוואָהרע מעשה וואָס האָט אַמאָל געטראָפֿען. גראַבמאַן: (אן אויט) די פֿלאַש בלוט וועט זיין די שענסטע מעשה. פחה: ערציילט, דען עהדער איך פֿאַנג אָן צו זוכען בלוט אין קלויז וויל איך אַלס אויסהערען.

רב: אַ פֿרומער יהודי האָט געוואָהנט אין אַ קרעטשמע ניט ווייט פֿון אַ קליין אידישע שטעטל. די קרעטשמע האָט געהערט צו אַ גרויסען פּאַשאַ אַנאָ-אח'ר יודענ-פֿיינד. נור זיין קרעטשמער משה האָט געפֿונען חן אין ווינע אויגען, ווייל ער האָט געהאַט פֿון איהם פֿערשידענע נוצען. משה פֿלעגט איהם לייענען געלד אין אַ נויט, דערפֿאַר פֿלעגט דער פּאַשאַ מאַכען פֿיל עסקים מיט דעם קרעטשמער. משה האָט זיך אין אַלע עסקים אויסגעצייכענט פֿאַר אַ הויפט עהרליכען מאַן. דערצו האָט משה זעהער ליב געהאַט דעם פּאַשאַ. ער האָט איהם געשעצט און געהערט, וואָס דער פּאַשאַ פֿלעגט איהם זאָגען איז דאָס געווען הייליג, נור פֿון איין זאָך האָט משה גע- האָט פֿערדרוס פֿאַר וואָס דער פּאַשאַ זאָגט אַ ליגען: דאָס יהודים ברויכען בלוט אויף פֿסח, משה האָט פֿיל מאָל געשוואָרען פֿאַר דעם פּאַשאַ דאָס ער ווייסט דערפֿון ניט, שוועהרענדיג האָט ער געוויינט, דער פּאַשאַ האָט איהם געגלויבט דאָס ער זאָגט אמת ער ווייסט טאַקע דערפֿון ניט, האָט ער געזאָגט דו זאָלסט וויסען, משה, אז יהודים דאַרפֿען בלוט אויף פֿסח. נור וועלכע יהודים? רבנים, מגידים, חסידים, גרויסע בעלי צדקות, די וואָס האָבען אַ שם טוב אז זיי זענען גוט צו לייטען, פֿרום צו גאָט און גרויסע בעלי סודות, אָבער פּראָסטע יהודים ווי דו בינסט, ווייסען טאַקע דערפֿון ניט. דער פּאַשאַ האָט זיין פֿשרה עטליכע מאָל ווידערהוילט ביז משה האָט אָנגעפֿאַנגען טראַכטען: אפֿשר האָט דער פּאַשאַ רעכט, און אויב ער האָט רעכט האָב איך דאָך ניט מקיים געווען פֿסח ווי די פֿרומע יהודים. דאַרף איך זוכען אַ מיטעל צו בעקומען בלוט אויף פֿסח, אי ווי אַזוי? איך וועל מיר אַנ'עצה געבען אמת איך קאָן ניט ווערען אַ רב אַ מגיד אַ גוטער איד, אָבער אַ בעל צדקה קאָן איך דאָך יאָ ווערען, צו דעם צוועק איז ער געוואָרען אַ גרויסער בעל צדקה, דעם רב פֿון די דערבייאַניגע שטעטל האָט ער פֿיל געלד געגעבען, מיט דער צייט האָט ער בעקומען אַ נאָמען דער גרויסער בעל צדקה, דער רב האָט איהם געגעבען גרויס כבוד, אַמאָל איז משה געקומען צום רב אַ ביסעל אומעמיט, אויף דעם רב'ס פֿראַגע: פֿאַר וואָס איז ער אַזוי שטאַרק פֿאַרזאָרגט?—האָט ער געענטפֿערט: רבי

אין וויל זיין פֿרום, לערנט מיר ווי צו זיין פֿרום, דער רב האָט איהם געענטפֿערט: אַיהורי קאָן נישט, דאָרף נישט און טאָר נישט זיין פֿרום, ער דאָרף טהון נור וואָס אין שלחן ערוך איז געשריבען, אַלזאָ וואָנט מיר ר' משה פֿון וואַנען ווייסט איהר אַז אייך פֿעהלט פֿרומקייט? יאָ—האָט משה געענטפֿערט—אין האָב אַסימן מובהק אַז איהר, רבי, רעכענט מיך נישט פֿאַר אַ פֿרומען יהודי, ווען נישט וואָלט איהר דאָך מיך מובה געווען מיט די גרויסע מצוה געבען מיר אַ חלק מאַחמדאָנישע אָדער כריסטליכע בלוט אויף פֿסח אַיינצוקנעמען אין די מצוה, אַזוי ווי איהר גיבט אַלע פֿרומע יהודים, דער רב איז נבהל ונשתומם געוואָרען, ער האָט געוואָלט איהם ערקלעהרען אַז יהודים טאָרען קיין בלוט עסען, אָבער משה האָט געוואָנט הערט רבי דעם וואָרט „ניין“ וויל איך פֿון אייך נישט הערען, אויב איהר וועט מיר געבען אַ חלק בלוט אויף פֿסח וועל איך אייך רייך מאַכען, און אויב נישט קום איך מעהר צו אייך נישט, נישט—האָט דער רב געזאָגט—צו ערשט מוסט איהר ווערען אַ גרויסער בעל תשובה, נאָכדעם וועט איהר צו מיר קומען אַ טאָג פֿאַר ערב פֿסח, וועל איך זעהן וואָס איך האָב צו טהון, דערווייל זאָל אונזערע רייד בלייבען אַ סוד, איהר טאָרט דאָס קיינעם נישט ערציילען.

גראַבמאַן: אַזוי לאַנגע מעשה, ווי איך פֿאַרשטיי וויל דער רב אָבציהען די אָביסקע ווייל אַ חיה שעה איז אויך נישט.

פֿחה: נישט קעה, מיר האָבען גענוג צייט, דאָס בלוט וועט נישט אַנטלויפֿן פֿון קלויז. דען זי איז אַרומגערינגעלט מיט בעוואָפֿענטע סאָלעאָטען (צום רב) ערצעהלט, רבי, אייער אינטערעסאַנטע מעשה.

רב: אַ טאָג פֿאַר ערב־פֿסח איז משה געקומען צום רב. האָט דער רב צו איהם געזאָגט: קומט מיט מיר אין די גרויסע שול. משה האָט געמיינט אַז אין שול וועט ער איהם געבען דאָס בלוט. זיי זענען אַריינגעגאַנגען אין שול, האָט דער רב אָנגעצונדען שוואַרצע ליכט. איינגעטהון די פֿאַנטאַפֿעל, אָנגעצויגען אַ קיטעל. אַטלית מיט הפּילין, אַרויסגענומען פֿון אָרון־קדש אַ ספֿר תורה, און האָט געזאָגט: איהר משה ווייסט געוויס אַז אין די הייליגע ספֿר תורה זענען פֿאַראַן צוויי תּוֹכּחות. שווער איך ביי די הייליגע ספֿר תורה: אויב אַפּילו איין יהודי דאָרף בלוט אויף פֿסח, זאָלען ביידע תּוֹכּחות פֿאַלען אויף מיין קאָפּ און אויף די קעפּ פֿון מיין גאַנצע הויגער. משה איז פֿון גרויס שרעק געפֿאַלען אין חלשות, דער רב האָט איהם קיים מיט גרויס מיה אָפּגעמינטערט, יעצט, רבי גלויב איך אין אייערע רייד. אַצונדער הערט פֿחה שטעלט אייך פֿאַר, די שונא־ישראל ערצעהלען זייערע קינדער ערעקליכע מעשיות פֿון עלילת־דם אַז די קינדער וואַכסען אויס גרויסע איז שוועהר זעהער שווער, כמעט אונגעגלייך אויסצורייסען דו איינבילדונגס־קראַפֿט פֿון זייער טיפֿען הערצען, דער ליגען מיט די פֿאַנטאַזיע וואָס זיי שטעלען זיך פֿאַר ווי אַ יהודי האַפּט אַ מאַחמדאָנישע אָדער כריסטליכע אונשולדיגען קינד און שלאָכטען איהם. דער טרויעריגער בילד שטעהט זיי פֿאַר די אויגען, זייער האָט צו די יהודים

ווערט אַלע טאָג שטאַרקער, עס גיבט אויך קלוגע געבילדעטע מאַחמדאָנער וואָס גלויבען נישט אין „עלילת־דם“. אָבער דאָס גלויבען זיי געוויס אַז פֿון דעם בלבול וועלען זיי קאָנען בערויבען די יהודים, אָהנע בעשטראָפֿט צו ווערען, נ פֿאַר וואָס זאָלען זיי טאָקע באַמח נישט זאָגען אַז זיי גלויבען.

גראַבמאַן: גענוג אייך פֿלוידערען עס איז צייט צו זוכען בלוט אין קלויז. איהר דאָרפט וויסען אַז אַלע אייערע רייד זענען קיין פֿרושה ווערט ווען דער הערר פחה וועט געפֿינען בלוט אין קלויז.

עמנואל: (אן אַזוי) זאָל ער אַזוי לעבען ווי דער פחה וועט געפֿינען בלוט. (צו גראַבמאַנען) ווי וועט אָבער זיין אַז דער פחה וועט קיין בלוט געפֿינען? גראַבמאַן: דאָן לאָז איך מיך אויפֿהיינגען.

דוד: (און אויס) אויב אַזוי איז ער שוין אַזוי נישט ווי אויף דער תּלית. וואָלף: אָבער ווען עס וועט יאָ געפונען ווערען בלוט, דאָן וועט דער פחה אייך אַלעמען אויף אַמאָל אויפֿהיינגען.

רב: (הייבט אויף ביידע הענט אין דער הויך) גרויסער גאָסט. וואָס האָבען אונזערע אייגענע יהודים צו אונז. זיי זענען דאָך ערגער ווי די חיות. אַטינער פֿרעסט נישט אַטינער און אַ יהודי וויל איינשלינגען דעם צווייטען יהודי. צו אַלץ איז דאָ אַ ענדע, ווי דער הייליגער פֿאָיעט זאָגט: לָכֵן תִּכְלֶה ראיתי קץ. נור צו יהודים'שע צרות געהמט קיין סוף. די צרות פֿון עלילת־דם אויסער וואָס דער יהודי ליידעט אין גשמיות, ליידעט ער אויך אין רוחניות, דען דער בלבול איז אַ גרויסער בזיון פֿאַר די תורה. באַמח ובתמים מוז איך אייך זאָגען ווען אין אונזער תורה וואָלט געווען געשריבען דאָס מענשען בלוט איז אַ מצוה צו עסען, וואָלט איך געווען דער ערשטער וואָס איך וואָלט אַזאָ תורה פֿאַרברענט, און דאָס איז אַלץ איינס, דער חומש אָדער די גמרא. אָבער באַמח איז תורה ה' תמימה משיבת נפש. די יהודים קאָנען מיט זייער תורה שטאַלצירען, ווי דוד המלך זאָגט: ואדברה בעדתך נגד מלכים ולא אבוש, מיט איין וואָרט: אונזער תורה באַפֿעלט אונז צו לעבען פֿרידליך מיט אַלע מענשען, אָבער נישט עסען מענשען בלוט.

פחה: גענוג אונז צו דיספוטירען, די פראַקטיקע איז דע בעסטער אמת, מיר וועלען זוכען, פֿילייכט זאָגט איהר אמת און אפשר זאָגט גראַבמאַן אמת.

גראַבמאַן: אַ שיינער אפשר, איך זאָג געוויס אמת: פחה: (צו די סאלדאטען און צו די פאליציי) נו געטרייע דינער. זוכט בלוט אין אַ פּלאַט אָדער אין אַנאנדער כלי.

(די פאליציי סאלדאטען זוכען אין אַלע ווינקעלעך, איין סאלדאט האט געפונען אַ פּלאַט מיט שמעק טאבאק).

סאָלדאַט: (איבערגעבענדיג די פּלאַט דעם פחה) אַט איז דאָס, איך האָב געפונען אַ פּלאַט פֿול מיט....

(פחה געהמט די פּלאַט, עפענט, לעגט צום נאז ריכט און ניסט. אַלע לאכען און שרייען צו געזונד).

גראַבמאַן: זיי וועלן צו לאַנג. זיי האָבען שוין בעדאַרפֿט לאַנג געפֿינען:
פּחַה: מסתמא האָבען זיי גוט בעהאַלטען.
דער עלסטער פּאָליציאַנט: גרויסער הערר פּחַה! מיר האָבען אומעמום גע-
זכֿט, אָבער גאָר נישט געפֿונען.

פּחַה: (צום רב) ענטשולדיגט, רבי, מיר האָבען אייך בעאונרוהיגט אומזאָנסט,
די מוסרים (ער צייגט מיט זיין פינגער אויף גראבמאנען מיט זיין זאהן) וועלען בעקומען
א גרויסע שטראַף פֿאַר זייער פֿאַלשע מסירה.

גראַבמאַן: ערהאַבענער הער פּחַה! נאָך אין איין אָרט באַפֿעלט אייערע
דינער צו וועלן, (ער צייגט איהם מיט זיין האַנד אויף דעם ארון קדש).

פּחַה: דער אָרט איז ביי די יהודים הייליג, וועל איך זעלבסט וועלן (צום
שמש) נעהם עפֿען דעם אָרון-קדש. אויב איך וועל דאָרטען געפֿינען בלוט, וועל
איך באַלד אינטערצינדען דעם קלויז און אַלע יהודים וועלכע זענען פֿאַראַן דאָ
וועלען פֿאַרברענט ווערען.

גראַבמאַן: (אן אויט) איך וואָלט שוין וועלען דאָס זעהען.
עס נואַל: (אן אויט) דער פֿייער איז שוין אָנגעלאָשען. (צום פּחַה) איך
טהע אייער באַפֿעל. (ער נעהמט אַ ליכט אברענענדע אין האַנד עפענט די טהורל פון ארון
קדש דער פּחַה זוכט און נעמט ארויס אפלאש אפולע).

גראַבמאַן: (מיט אַ הויכע פרעהליכע קול) אָט איז דאָס!
פּחַה: (צום שמש) וואָס איז דאָ אין פֿלאַש?
עס נואַל: יין קפּריסין צו קידוש און הברלה.

גראַבמאַן: שוואַרץ דאָס איז נישט וויין נור בלוט.
פּחַה: (צום שמש) גיב מיר אַ גלאַז, איך וועל פרובירען זעהען ווער פֿון
אייך ביידען זאָגט אמת.

(עסנאל נעהמט ארויס די קידוש גלאז פון ארון קדש, גיבט דעם פּחַה, ער גיסט
אן פון פלאש א האלבע גלאז. ריכט מיט זיין נאז, קוקט פאר א ליכט, זעהער
פארויכטיג פארויכט ער פון גלאז און גיבט דעם עלטסטען פון פאליציי און עטלעכע
סאלדאטען פערזוכען.)

פּחַה: נו קינדער, זאגט וואָס איז דאס, בלוט אָדער וויין?
אַלע פֿערזוכער: אמת גוטער יין קפּריסין.

פּחַה: (מיט כעס) פֿאַר וואָס, גראַבמאַן האָסט דו אונז געזאָגט אַז ליגען?
דו ווייסט וואָס פֿאַר אַ שטראַף, לויט געזעצן, דיר קומט? היינען איז אַ צו קליינע
שטראַף. דו האָסט געוואָלט מיך מאַכען פֿאַר אַ סערדער, איך זאָל הרנגען אונז
שולדיגע מענשען און אונגליקליך מאַכען דעם כלל ישראל, דו האָסט געוואָלט דיין
אייגען פֿאַלק פֿאַרפֿלעקען מיט בלוט, אַזאָ פֿלעק וואָס וואָלט זיך קיין סאָל נישט
קאָנען אָבזאָרשען, אַך דו פֿערפֿלעכטער אונגענש, דו פֿאַרדינסט דעם טויט (ער ציהט
זיין שווערד ארויס פון שייד און וויל איהם שטעכען, דער רב האפט איהם אן פאר זיין האנד).
רב: גרויסער הערר, זענט נישט מסתמא דעם הייליגען אָרט מיט אונרייגע בלוט.

אויפֿטריט שמואל מיט עשמה.

עשמה: מוטטער. פֿאַר וואָס האָסט דו מיך געלאָזען אליין אין קרעטשטע
און דו בינסט אנטלאָפֿען.

פּחַה: (אן אויט) איך בין אונגליקליך.

שמואל: (מיט אַ גראבנען קול) אָט די מאַחמעדאָנקע (ער ווייזט אויף פּחַה)
מיט דאָס קינד זענען געקומען צו מיר אין קרעטשטע, ביי נאָכט איז זי אַנטלאָפֿען
און דאָס קינד ביי מיר געלאָזען, איך האָב באַלד פֿערשטאָנען אַז דאָס איז נישט גאָר
פשוט, האָב איך דאָס קינד געבראַכט אַ הער אין קלויז.

פּחַה: (צו פּחַה) פֿאַר וואָס האָסט דו דאָס געטהוין?

פּחַה: גראַבמאַן האָט מיך געלד געגעבען דערפֿאַר.

פּחַה: און דו וואָלף פֿאַר וואָס האָסט דו מיך אָנגענאָרט?

וואָלף: גלויבט מיך הערר פּחַה, דאָס איך בין גאָר נישט שולדיג אין דעם
נאָנצען ענין, דער פֿאַטער האָט מיך באַפֿוילען אַזוי צו ריידען.

פּחַה: (צו גראבמאן מיט כעס) זאָג שנעל, דו עוכר ישראל, וועלכע אורזאָלע
האָט דיר געבראַכט צו טהון אַזאָ אונערבאַרמליכע רציחה? זאָג דעם אמת, ווען
נישט, איז שוין אַ סוף צו דיין לעבען (ער פאכט זיין שווערד איבער גראבמאנס קאפ).

גראַבמאַן: איך בין זאָ ווי זאָ פֿאַרלאָרען, סוז איך פֿאַר מיין טויט זאָנען
דעם אמת, איך בין מיך טודה אַז איך האָב אַ פֿלאַש בלוט אַריינגעשטעלט אין
ארון קדש ווייל איך האָב געוואָלט נעהמען נקמה פֿון רב פֿאַר דעם חרם, נור איך
זיהע יעצט אַז דער שומר ישראל וואָס האָט אַמאָל אין מצרים מהפך געווען פֿון
וואָסער אויף בלוט, האָט יעצט מהפך געווען פֿון בלוט אויף וויין.

פּחַה: (צו די סאלדאטען) שליסט זיי דרייען אין די זעלביגע קייטען וואָס
איהר האָט געבראַכט פֿאַר אונשולדיגע מענשען, פֿיהרט זיי צו דער תּליה וואָס
גראַבמאַן האָט געמאַכט אויף זיין חצר, קומט רבי מיט מיר זעהען די מפּלה פֿון
דעם צווייטען הסן הרשע.

רב: איך קאָן אַזאָ זאָך נישט זעהען, אפֿילו נישט הערען. (עסנאל אב)

פּחַה: ענטשולדיגט מיך, רבי, וואָס איך האָב אייך בעאונרוהיגט, איך
האָב געמוסט קומען צו אייך אין קלויז וועלען כּדי זיך צו איבערצייגען אויב גראַבמאַן
זאָגט אמת, דערפֿאַר זאָגט מיר פֿילייכט ווינשט איהר פֿון מיר אַ טיבה וועל איך
אַייער ביטע ערפֿילען.

רב: צוויי געפֿעליגקייטען פֿערלאַנג איך פֿון אייך, דאָס ערשטע: איהר
זאָלט די גאַנצע געשיכטע מפרסם זיין אויף דער גאַנצער וועלט דורך צייטונגען,
און דאָס צווייטע: איהר זאָלט די דריי מענשען נישט האַרגענען, ווייל עס טרעפֿט
אַפֿטמאָל אַ צרה עס קומט אַ ביזנעס שעה אויף אַ מענשען טהוט ער די גרעסטע
רציחה, נאָכדעם קאָן ער ווערן אַ בעל תּשובּה און ווערט אַנאָרענטליכער מענש.
פּחַה: אַייער ערשטע ביטע וועל איך ערפֿילען, אָבער די צווייטע נישט,

איינער אייגענע תורה שרייבט, ובערת הרע מקרבך" נאך איינער פארטיידיגען די דריי פראסטע רוצחים, דארף אויפהערען אלע שטראף, דען מיט אזא פארטיידיגונג וואס ער "קאן נאכדעם ווערען א בעל תשובה" וועלען אין לאנד געמעהרט ווערען פיל פארברעכער, די דריי מענשען האבען געטהון ווי המן הרשע האט געטהון, דארפן זיי האבען זיין מפלה.

(די דריי פארברעכער ווערען אין קייטען געשלאסען, דער רב זיפט עס ווייזען זיך טרעהרען פון זיינע אויגען, ער הערט ניט ווי דער פחה געזעגענט זיך מיט איהם, דער פחה, פאליציי, סאלדאטען, גראבמאן, וואלף, פסמה און עשמה אב)

א בילד: א תליה, מען הענגט די דריי מוסרים

רב: ברידער! ברענגט אריין די פלעשער וויין וואס מיר האבען אנגעגרייט צו די סדרים. היינט מענען מיר טרינקען ער דלא ידעי, נאכדעם וועלען מיר געהען א טענצעל און זינגען דעם פסוק: "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו", היינטיגער טאג בלייבט ביי אונז א צווייגער יום טוב א צווייטער פורים.

(אויספירט עטנאל מיט פלעשער וויין, אויך מענער פרויען וואס זענען נייגריג צו ווישען וואס אין קלויז איז פארגעקומען.)

רב (ער טרינקט וויין) פארשאלטען זאל זיין דער צווייטער המן.

עס נואל: ער איז ניט דער צווייטער, צו אונזער בארויערן זענען שוין ביי אידען געווען פיל מלשינים ווי דער נביא זאגט מהרסיך ומחריבך ממך יצאו.

דוד: ימח שמו וזכרו!

יוסף: זה תליפתנו,

עס נואל: זה תמורתנו.

שמואל דער קרעטשמער: זה כפרתנו:

רב: אונזער היינטיגער פורים איז נאך פיל געטמליכער, וויכטיגער און ערהאבענער ווי דער ערשטער פורים, ווייל היינט האבען מיר גערעטעט— אויסער אונזער לעבען— די תורה פון בויונות, עס האט זיך קלאהר ארויסגעוויזען אז די אידישע תורה איז פשוט משיבת נפש, נור איין זאך מהוט מיך זעהער לייד פאר וואס א יהודי איז געווען דער מסור און פאר וואס צוויי אידען האט דער פחה אויפגעהאנגען.

עס נואל: עס דארף אייך, רבי, ניט לייד טהון וואס צוויי אידען האבען געמסר, אין איין פרט איז דאס בעסער ווי ניט איהודי וואלט דאס געטהון, ווייל א ניט יהודי וואלט אזא גרויסע שטראף ניט בעקומען וואלט דער פרסום אזוי גרויס ניט געווען.

רב: לאמיר זיך א ביסעלע לוסמיג מאכען. קינדער! איהר וועט מיך העלפען זינגען, אמאל אין מיינע יונגע יאָהרען האבען מבינים געזאגט אז איך קאן זינגען, איך וועל מיך פרובירען א ביסעל זינגען. (ער זינגט):

רב: אלע פעלקער וועלען דענסטמאהל קלאהר זאגען: נאמעס נפלאות זענען גרויס; אידען דארפן מעהר ניט וויינען ניט קלאגען, גענוג ניסען טרעהרען אין כוס,

כאָהר:

לאמיר זינגען
פרייליך שפרינגען
עס זאל קלינגען
אין הארצען אריינדרינגען
כאָ בי כאָ
הללוקה הללוקה הללוקה.

רב:

מיר דארפן דאנקען און לויבען אונזער נאָמט, פאר זיין חסד מיט יעדען איד; ער האט אונז געהייליגט מיט זיינע געכאָט דארף מען צו איהם זינגען א ליד.

כאָהר:

לאמיר זינגען
פֿרעהליך שפרינגען
עס זאל קלינגען
אין הארצען אריינדרינגען
בראווא, בראווא, בראווא.
הללוקה הללוקה הללוקה!

(מוזיק שפילט, זיי געהען אלע אטענציל דער רב מיט עטנאלן קושען זיך,

ביידע שרייען מיט אלע זייערע כחות:)

הללוקה הללוקה הללוקה.

פארהאנג פאלט

ענדע

המן'ס גאנץ אלטע בלכולים, געהען ווייטער אין גלגולים; גרויסע שונאים ווידערהוילען, ווארפען פֿייערדיגע קוילען, גור די נסים ווערען אויך בענייט, מיר צייגען זיך אלס גרויסע לייט.

כאָהר:

יעדער ווארעמער פֿרומער איד
מען זינגען דעם חייליגען ליד
יֵאָ, יֵאָ, יֵאָ,
הללוקה הללוקה הללוקה;

דער רב:

איהר זעהט דעם גאנץ אלטען מערב וואַנד

א זכר פֿון אינזער גדולה;
מיר וועלען אין גיכען פֿאַרגעסען דעם
בראָנד,
עס וועט שנעל קומען די גאולה,

כאָהר:

לאמיר זינגען
עס זאל אין הארצען אריינדרינגען,
לאמיר פֿרעהליך שפרינגען
עס זאל קלינגען,
אָ אָ אָ
הללוקה הללוקה!



BIBLIOTEKA
UNIwersytecka
w WILNIE

33577

ציאונ' הרחוקים והקרובים

אני מקבל תחתים ומודעות לכל העתונים והרחונים
העברים והזרונים במחיר הירידקציות, והתחתים על ידי
לשנה יקבלו פרס (נוסף על הפרס מהמערכת) את ספרי
גו פרחים" חלק שלישי או "תמת עבריה". החותם על
חצי שנה יקבלו את ספרי "עלילת שוא" או "במת
ישחק", והחותם לרבע שנה — את ספרי "אוצר חדש"
או "עלילת דם" (ע"ט).

האדעסע אלי:

O. Мейзахъ, до востребованія, Вильно.

O. Meisach, Postrestant, Wilno.

ברנשי כבוד ובכרכת ציון

יהושע מזה.



33577

הרחוקים והקרובים ציאורני

אני מקבל חותמים ומודעות לכל העתונים והרחונים
העברים והזרונים במחיר הדיקציות, והחותמים על ידי
לשנה יקבלו פרס (נוסף על הפרס מהמערכת) את ספרי
גו פרחים" חלק שלישי או תמנת עבריה". החותם על
חצי שנה יקבלו את ספרי "עלילת שוא" או "במנת
ישחק", והחותם לרבע שנה — את ספרי "אוצר חדש"
או "עלילת דם" (ע"ט).

האדרעסע אלי:

O. Meisach, do wostrebowania, Wilno.

O. Meisach, Postrestant, Wilno.

ברנשי כבוד וכברכת ציון

יהושע מוזח.